

Archeologisch onderzoek

URSEL - ROZESTRAAT

6 oktober tot 16 december 2008

Bert MESTDAGH & Evelien Taelman

KLAD-Rapport 9

ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK
URSEL - ROZESTRAAT
6 OKTOBER TOT 16 DECEMBER 2008

Bert Mestdagh & Evelien Taelman

COLOFON

© 2008

© Ename Expertisecenter voor Erfgoedontsluiting v.z.w. / Kale - Leie
Archeologische Dienst, auteurs Bert Mestdagh & Evelien Taelman
figuren © Auteurs (Ename Expertisecenter v.z.w. / KLAD),
tenzij anders vermeld

layout:	J. Hoorne, B. Mestdagh & E. Taelman
druk- & bindwerk:	Zquandra, Kortrijk
verantwoordelijke uitgever:	Kale - Leie Archeologische Dienst Kasteelstraat 26 9880 Aalter www.deklad.be

Administratieve gegevens

Vergunningsnummer: 2008/230
Datum aanvraag: 30 september 2008
Naam aanvrager: Evelien Taelman
Naam site: Knesselare-Ursel, Rozestaat 2008
Lambertcoördinaten: X: 88.797,87 en Y: 202.240,29
Kadastrale gegevens: Afdeling 2, sectie A, perceelnummer 559M (deel) en 563L

Opdrachtgever: IS-Construct b.v.b.a. en Saelens Promotie b.v.b.a.
IJzerstraat 19
9880 Aalter

Uitvoerder: Ename Expertisecenter voor Erfgoedontsluiting v.z.w.
Abdijstraat 13-15
9700 Oudenaarde

Projectleider: Evelien Taelman

Archeologen: Evelien Taelman
Bert Mestdagh

Wetenschappelijke begeleiding: Kale - Leie Archeologische Dienst

Projectcode: KNES/ROZE 2008

Titel: Archeologisch onderzoek Knesselare - Rozestraat. 6 oktober tot 16 december 2008

Rapportnummer: KLAD-rapport 9

Voorwoord

In dit rapport zijn de resultaten gebundeld van het archeologisch onderzoek dat werd uitgevoerd tijdens 2008 op de site Ursel – Rozestraat. Het terrein langs de Rozestraat is eigendom van mevrouw Christiana Saelens en wordt bedreigd door de aanleg van een verkaveling. Naar aanleiding van de positieve resultaten van het voorafgaande prospectieonderzoek werd besloten een archeologisch onderzoek uit te voeren. Daarvoor betaalde de bouwheer het Ename Expertisecenter voor Erfgoedontsluiting vzw. In de nabije omgeving werden reeds archeologische opgravingen uitgevoerd door de universiteit van Gent, waarbij funeraire sporen uit de bronstijd, late ijzertijd en Romeinse periode aan het licht kwamen. Door de geringe afstand tussen deze sites en de site hier besproken, waren de verwachtingen bij het vrijleggen van de percelen vrij hoog.

Bij deze willen we onze dank betuigen aan de bouwpromotor en financier, de heer Luc Saelens (LS-Construct b.v.b.a. en Saelens Promotie b.v.b.a.) en aan de eigenaar van het terrein, Christiana Saelens, voor de samenwerking. Een woord van dank gaat ook uit naar de archeologen van de KLAD - Johan Hoorne en David Vanhee, de eerste met bijzondere dank voor de hulp bij het vormen van dit rapport - voor hun goede begeleiding bij het volledige project. Het Ename Expertisecenter voor Erfgoedontsluiting v.z.w. - Eva Roels in het bijzonder - danken we voor het inrichten van de opgraving en de logistieke steun. Ook Wim De Clercq, Guy De Mulder en prof. dr. J. Bourgeois van de Gentse universiteit worden bedankt voor hun hulp bij het determineren van het materiaal en het aanreiken van relevante literatuur. Wim De Clercq zouden we extra willen danken voor zijn werkbezoeken. Graag zouden we ook de mensen van de Stedelijke musea van Ieper en Roger Verbeke, de mensen van het VIOE te Ename, landmeter Johan Van Laecke (Vlaams Instituut voor Onroerend Erfgoed), de kraanmannen Philip en Laurent Stevens, onze vrijwilliger Ans Quintelier en de hulpvaardige buurtbewoners bedanken.

Inhoud

I. Inleiding	9
II. Situering van het onderzoek	11
II.1. Topografische en bodemkundige ligging van het terrein	11
II.2. Praktische aspecten	12
III. Onderzoeksantecedenten	13
IV. Methodologie	17
V. Archeologische sporen	19
VI. Archeologische vondsten	33
VI.1. Aardewerk	33
VI.2. Andere vondsten	35
VII. Synthese en interpretatie	37
VIII. Conclusie	41
Bibliografie	43
Ditigitale bijlage (bijgevoegde cd-rom)	
- sporeninventaris	
- foto inventaris	
- grondplan	
- coupetekeningen	
- ceramiekbeschrijving	
- hoogtemetingen	

I. Inleiding

Door de positieve resultaten van het in juli door David Vanhee (KLAD) uitgevoerde proefsleuvenonderzoek op het terrein gelegen langs de Rozestraat te Ursel werd beslist vanaf begin oktober 2008 een vlakdekkend archeologisch onderzoek te laten doorgaan. Bij het vooronderzoek werden zes sleuven en twee kijkvensters getrokken. Daarbij kwamen verschillende archeologische sporen aan het licht, voornamelijk paalsporen, grachten en een kleine hoeveelheid ceramiek dat te dateren was in de late ijzertijd/vroeg-Romeinse periode. Daarnaast werd ook een kuil gevonden met daarin een soldatenuitrusting uit de Eerste of Tweede wereldoorlog. Na dit eerste luik startte in oktober de vlakdekkende opgraving, waarna in midden november tot het tweede luik van de campagne werd overgegaan. Dit was de verwerking, wat ondermeer het schrijven van een basisrapport inhield.

In dit rapport komt de topografische en bodemkundige ligging van het terrein langs de Rozestraat aan bod, gevolgd door een overzicht van eerder uitgevoerde archeologische onderzoeken in en rond Ursel en Knesselare. Er wordt dieper ingegaan op de gehanteerde werkwijze en de archeologische sporen en vondsten die daarbij aan het licht zijn gekomen. Tot slot worden alle gegevens in een conclusie tot een overzichtelijk geheel samengevat.

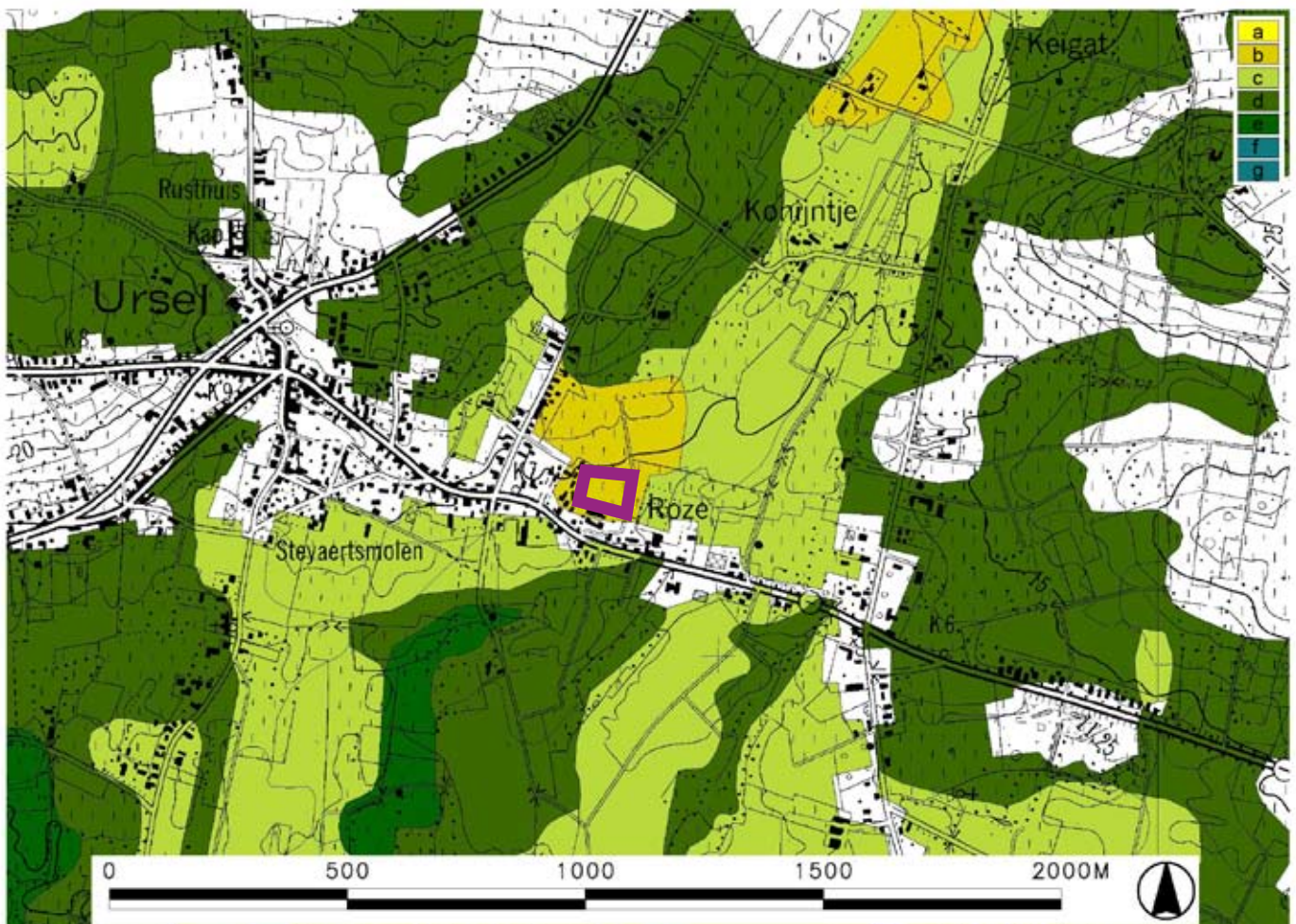
II. Situering van het onderzoek

II.1. TOPOGRAFISCHE EN BODEMKUNDIGE LIGGING VAN HET TERREIN

Het onderzoeksterrein is gelegen langs de Rozestraat te 9910 Ursel (gemeente Knesselare, provincie Oost-Vlaanderen), ter hoogte van huisnummer 97. Deze percelen zijn eigendom van mevrouw Christiana Saelens en worden kadastraal aangeduid als Afdeling 2, sectie A, perceelnummer 559M (deel) en 563L (deel) van de gemeente Knesselare. Topografisch ligt de site op 14,54m TAW, geografisch op 51°07'NB 3°29'OL of in Lambertcoördinaten uitgedrukt, X: 88.797,87 en Y: 202.240,29 (zuidwestelijke hoek van de site). De onderzochte oppervlakte is circa 4200m² groot en bestaat uit de weiden die voorheen achter een reeds gesloopte boerderij en stallen gesitueerd zijn. De bodem ter hoogte van de percelen is een droge zandbodem zonder ontwikkeld bodemprofiel (Zbp). De bodem heeft amper invloed ondergaan van klimatologische en biologische factoren (AMERYCKX 1995).

De topografie van Ursel heeft de ontwikkeling van het dorp in de loop der tijden bepaald. Het noorden wordt omgeven door kleirijke heuvels die met 29m het hoogste punt in het landschap vormen. In het zuiden vindt men de laagst gelegen gebieden die samen met enkele natte meerszones dicht bij het kanaal Gent-Brugge gelegen zijn. Het terrein langs de Rozestraat ligt daar tussenin, in een gebied dat een goede basis vormde voor de ontwikkeling van kouters. Het terrein is vlak maar licht aflopend van noord naar zuid, wat bevestigd werd tijdens de graafwerkzaamheden (De Vos *et al.* 2008).

Figuur 1: Ligging van de site op een uittreksel van de topografische kaart met een projectie van de drainageklassen volgens de bodemkaart (© NGL)

II.2. PRAKTISCHE ASPECTEN

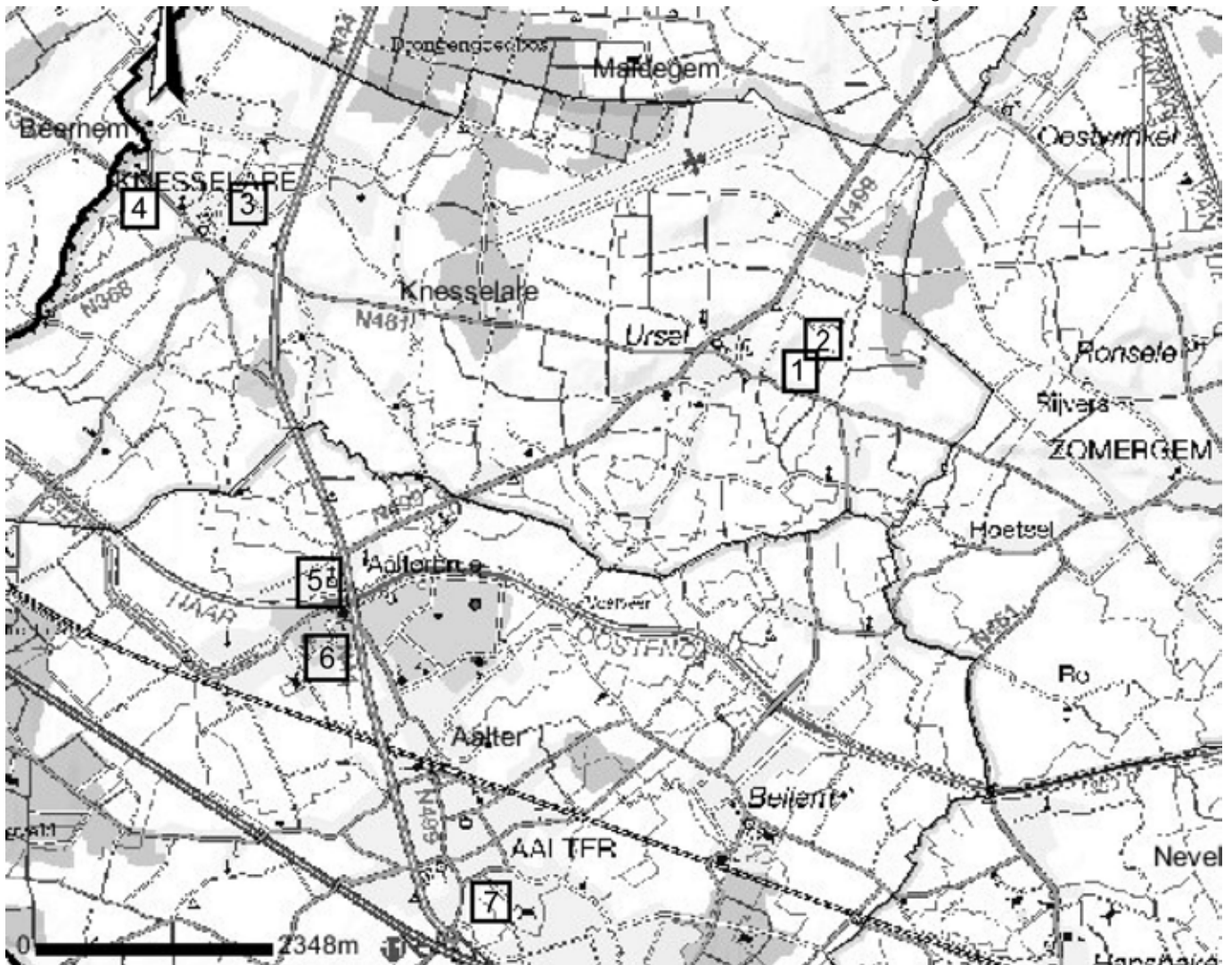
Het onderzoek ging van start op maandag 6 oktober 2008 en werd beëindigd op dinsdag 16 december 2008. De terreinfase besloeg de periode tussen 6 oktober en 14 november waarna de verwerkingsfase werd ingezet tot en met 16 december. Landmeter J. Van Laecke (VIOE) kwam de referentiepunten met de total station opmeten. De opgraving stond onder toezicht van het Agentschap Ruimtelijke Ordening en Onroerend Erfgoed van de Vlaamse Overheid en de KLAD. Het Agentschap verleende de vergunning voor deze opgraving, dossiernummer 2008/230. Het archief en de vondsten worden bewaard bij de KLAD.

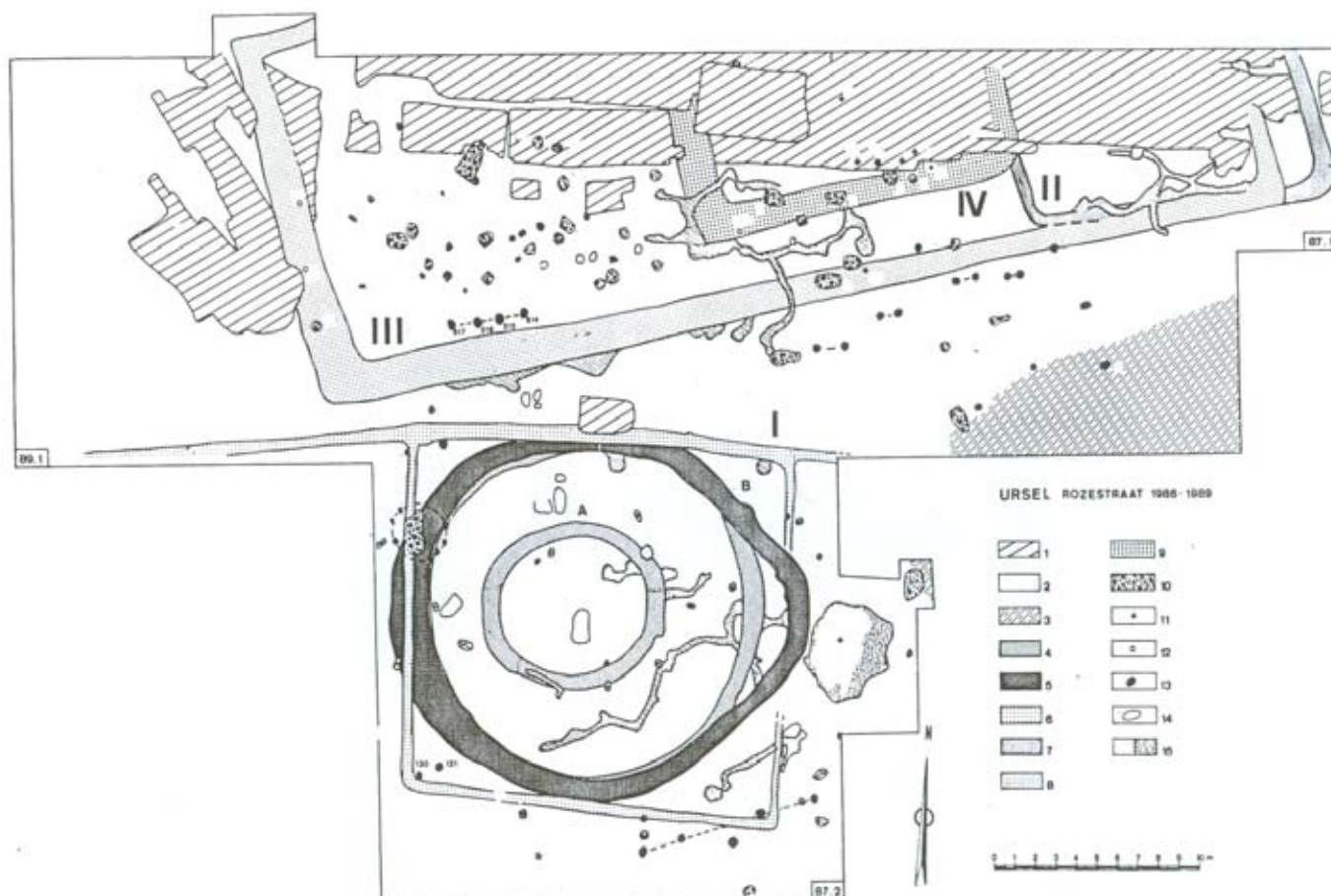
III. Onderzoeksantecedenten

Het archeologische potentieel van de (nabije) omgeving van de site Ursel – Rozestraat was al langer gekend. De verschillende opgravingen die in de buurt plaatsvonden lijken bovendien aan te sluiten bij de resultaten die dit jongste project voortbracht. Namelijk een dense occupatie tijdens de eindfase van de ijzertijd en tijdens de (vroeg-) Romeinse periode. Reeds eerder uitgevoerde opgravingen vonden plaats in Ursel – Konijntje, Ursel – Rozestraat, Aalter – Langevoorde, Aalter-Brug - Noord, Aalter – Loveldlaan, Knesselare – Flabbaert en Knesselare – Kouter. Daarnaast werd in twee fases het Aquafintraject rondom Knesselare archeologisch begeleid met een pak informatie tot gevolg.

Interessant is vooral het archeologisch onderzoek dat tussen 1986 en '89 ongeveer tweehonderd meter ten noorden van het huidige opgravingsvlak werd uitgevoerd onder leiding van Prof. Dr. Jean Bourgeois (Universiteit Gent; BOURGEOIS *et al.* 1989; BOURGEOIS *et al.* 1991; BOURGEOIS 1998). Rond een bronstijdgrafheuvel werden verschillende funeraire structuren uit de late ijzertijd aangesneden. Eerder (1985-'86) vonden opgravingen plaats op de plek met de naam 'Konijntje' (BUNGENEERS *et al.* 1987), eveneens op het grondgebied van Ursel. Ook daar werd een funeraire zone aangetroffen die echter uit de Romeinse periode zou stammen.

Figuur 2: Overzicht van de verschillende archeologische sites in de directe omgeving van Ursel - Rozestraat:
1. Ursel – Rozestraat; 2. Ursel – Konijntje; 3. Knesselare – Kouter; 4. Knesselare – Flabbaert; 5. Aalter-Brug;
6. Aalter – Langevoorde; 7. Aalter – Loveldlaan.

Figuur 3: Het grondplan van de opgravingen uitgevoerd door de Gentse universiteit gedurende de tweede helft van de jaren tachtig: 1. moderne verstoringen; 2. moederbodem; 3. natuurlijke depressie; 4. grafheuvel; 5. tweede fase van de grafheuvel; 6-9. diverse fasen van de ijzertijdmonumenten; 10. graf uit de late ijzertijd/vroeg-Romeinse periode; 11. verstoord graf; 12. in de grachten uitgestrooid graf; 13. paalgat; 14. kuil; 15. windval (BOURGEOIS *et al.* 1991: figuur 3)

Via luchtfotografische prospectie was aangetoond dat nabij de Rozestraat een bronstijd grafheuvel gelegen was. Het onderzoek tussen 1986 en '89 richtte zich daar op. Zo ontdekte men dat er tijdens de late ijzertijd minstens vier vierhoekige structuren rond en naast deze heuvel waren aangelegd. Volgens de hypothese waren dit rituele zones. Op deze problematiek zal hier echter niet dieper worden in gegaan, daar dit te ver van de essentie van dit rapport gelegen is.

Gedurende de late ijzertijd/vroeg-Romeinse periode (1e eeuw v.C. tot midden 1e eeuw n.C.), toen de enclosures waarschijnlijk niet meer zichtbaar waren (BOURGEOIS 1998: 115), werden binnen en naast deze zones minstens 68 crematiegraven geplaatst. De jongste graven van deze site vertonen al duidelijk Romeinse kenmerken, zowel in het grafritueel als in de bijgiften. Zo groeide het idee dat de necropool van Ursel – Konijntje de opvolger was van deze uit de Rozestraat (BOURGEOIS *et al.* 1991: 68). Helaas zijn beide sites niet integraal opgegraven en is bijgevolg niet de volledige situatie gekend, waardoor deze stelling niet hard gemaakt kan worden.

Op Ursel – Konijntje werden dertien brandrestengraven onderzocht die zouden dateren uit het midden van de eerste tot het midden van de tweede eeuw (BOURGEOIS *et al.* 1991). Eén van de graven is opvallend, het is namelijk omgeven door een vierkante grachtstructuur met zijden van net geen vijf meter. In de zuidzijde was de gracht onderbroken. Dit graftype werd meermaals geattesteerd gedurende de eindfase van de ijzertijd en de vroeg-Romeinse periode, in een gebied dat ondermeer Zuid-Nederland, West-Duitsland, België, als Noord-Frankrijk omvat.

Opvallend is het verschil tussen beide sites qua grafgraven. In de graven van de Rozestraat was vaak een ijzeren fibula meegegeven (veelal type Nauheim) en eventueel wat ceramiek en dierenresten, terwijl Konijntje vaker ceramische bijgraven toont en metalen objecten verdwijnen. Waarschijnlijk is dit de weerslag van een tijdsgeest met verschillende gebruiken (BOURGEOIS 1998).

Woonstructuren of plattegronden werden tijdens deze campagnes niet gevonden. Toch werd hieromtrent in 1989 een hypothese opgesteld door bodemkundige Prof. Roger Langohr (UGent) en Marnix Pieters (BOURGEOIS *et al.* 1989: 62). Ze verklaarden dat de bewoners die moeten gelinkt worden aan deze necropolen, waarschijnlijk iets ten zuiden van beide sites moeten worden gezocht. Een afstand van 400 tot 1000 meter werd voorgesteld. Hiervoor baseerden ze zich op de aanwezigheid van depressies met een natuurlijke begrenzing, waar het vee makkelijk in kon worden ondergebracht. Ook de permanent bereikbare grondwatertafel gold als belangrijk argument. De opgraving in de Rozestraat, waarvan de resultaten in dit verslag worden verduidelijkt, is ruim 200m ten zuiden van deze site gelegen.

De informatie die via archeologie verkregen is over de ruimere omgeving tijdens de late ijzertijd/vroeg-Romeinse periode betreft echter niet uitsluitend funeraire contexten. In 2001 werd een grootschalig onderzoek uitgevoerd op de terreinen waar het industriepark Aalter – Langevoorde zou verrijzen (DE CLERCQ *et al.* 2005). IJzertijdgebouwen konden niet met zekerheid worden aangeduid, doch suggereerden verschillende groepen van paalsporen dat er gedurende de ijzertijd wellicht constructies zijn geweest. Daarnaast kan gewag worden gemaakt van mogelijk nederzettingsafval uit de late ijzertijd, bestaande uit verkoolde zaden en vruchten, verbrand dierlijk bot en scherfmateriaal (DE CLERCQ *et al.* 2005). Tijdens de vroeg-Romeinse periode verschenen achtereenvolgens twee gebouwen van het Alphen-Ekeren type, binnen een grote enclosure (DE CLERCQ *et al.* 2005). Deze grachtstructuur was een opvolger van een ijzertijdenclosure. Verder werden ook kleiwinningsputten aan de ijzertijd toegeschreven (DE CLERCQ *et al.* 2005).

Bij het schrijven van dit rapport was er opnieuw een archeologisch onderzoek aan de gang op het industrieterrein. Er kan melding worden gemaakt van een tweeschepige gebouwplattegrond die gevonden werd binnen een afbuigende gracht. Een precieze datering van deze sporen is nog niet voorhanden, toch kan meegedeeld worden dat er voornamelijk aanwijzingen zijn van Romeinse aanwezigheid op het perceel (mededeling NELE EGGERMONT).

Bij de archeologische opvolging van het Aquafinracé Aalter-Brug – Knesselare fase 1A (HOORNE *et al.* 2005; HOORNE *et al.* 2006a; HOORNE *et al.* 2006b; HOORNE *et al.* 2007a; HOORNE *et al.* 2007b) in het najaar van 2005 werden verschillende interessante sporen aangesneden uit de ijzertijd en Romeinse periode. Zo kan er gewag worden gemaakt van een mogelijke huisplattegrond uit de late ijzertijd (zone VII). Deze was waarschijnlijk tweeschepig en zou twee uitspringende ingangen hebben gehad die elk bestonden uit twee dubbele paalsporen. Als hypothese werd het type Haps voorgesteld, of een afgeleide ervan (HOORNE *et al.* 2005; HOORNE *et al.* 2006a; HOORNE *et al.* 2006b; zie verder). Opvallend bij het onderzoek op het Aquafinracé was verder een tweede eeuwse boomstamwaterput met geperforeerde bodemplaat (zone II) die aan een dense palencluster en een grachtsysteem te linken is. Dit lijkt te wijzen in de richting van een woonzone. Verder kan melding worden gemaakt van twee Romeinse brandrestengraven (zone VIa), enkele Romeinse erfgrachten (Zone I en III), verspreide bijgebouwtjes (Zone III) en een ongedateerd cirkeltje (Zone I).

Ook de tweede fase van het Aquafinracé te Aalter-Brug - Knesselare werd opgevolgd (HOORNE *et al.* 2007a; HOORNE *et al.* 2007b; HOORNE *et al.* 2007c). Tijdens dit project kwamen verschillende

bijgebouwen aan het licht in zone IV. Waarschijnlijk hoorden ze tot één erf, daterend uit de eerste fasen van de late ijzertijd. De hoofdmoot van de sporen kon echter aan de Romeinse periode gelinkt worden (zone I en II). Ook hier betreft het ondermeer bewoningssporen. Een houten waterput werd via dendrochronologie gedateerd tussen 4 tot 8 n.C. (veldatum). Toch moet hier ernstig rekening worden gehouden met het oud-hout effect, waardoor het beter is te spreken van de eerste eeuw (mededeling JOHAN HOORNE). Deze voorzichtige datering wordt bovendien bevestigd door de ceramiek.

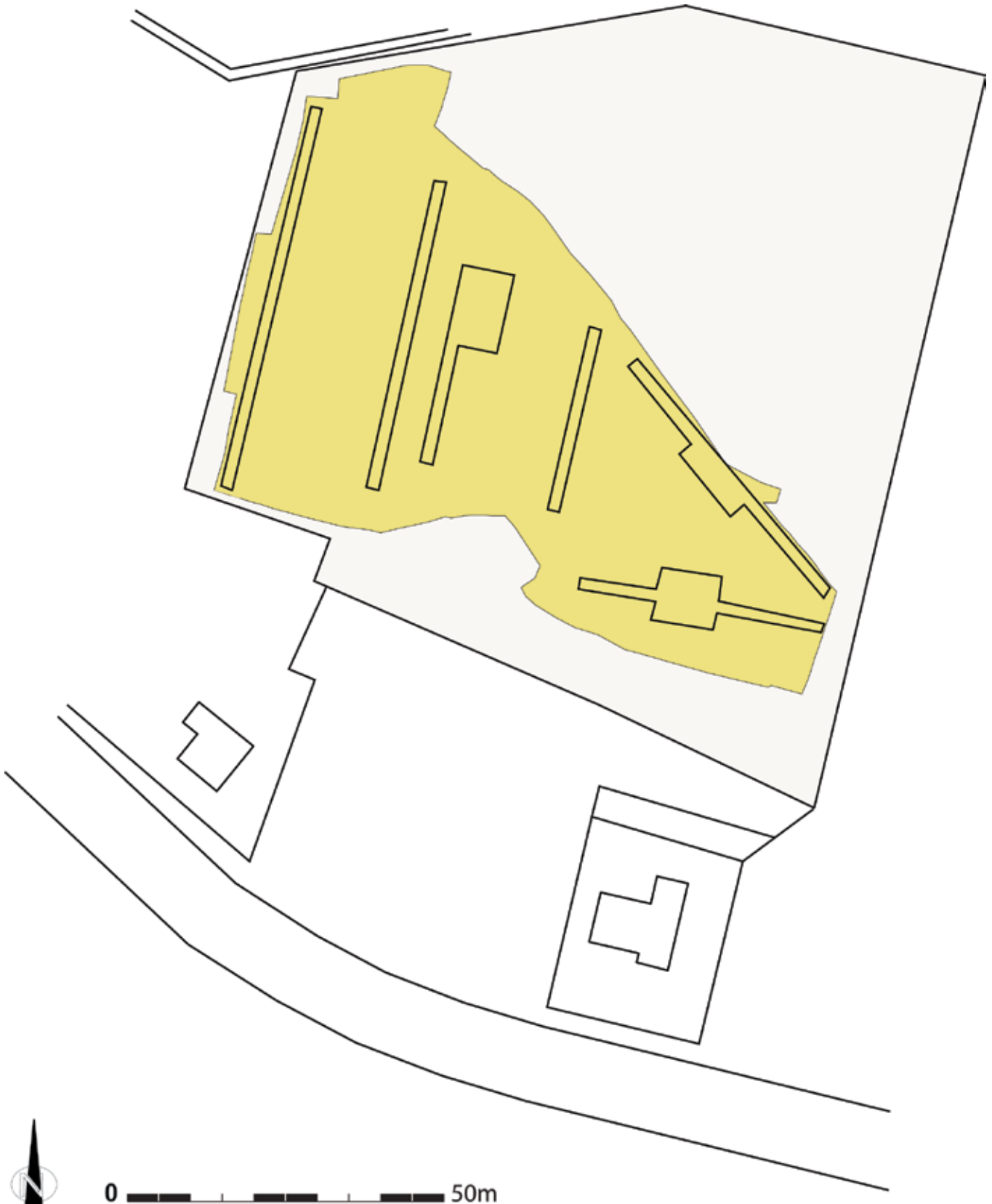
De site Knesselare – Kouter (DE CLERCQ *et al.* 2006a; DE CLERCQ *et al.* 2006b; DE CLERCQ *et al.* 2007b; DE CLERCQ *et al.* in voorbereiding) toonde de resten van een Romeinse nederzettingen uit de eerste eeuwen na de start van de jaartelling. Naast vier grotere gebouwplattegronden (9 tot 15m lang) werden twee bijgebouwen (spiekers) aangesneden. Deze plattegronden lijken binnen een grachtensysteem uitgebouwd. Tevens was er een versterking aanwezig.

De site Knesselare – Flabbaert (THOEN *et al.* 1992; DE CLERCQ *et al.* 1998) kan geïnterpreteerd worden als Romeinse rurale site uit de derde eeuw. Aalter – Loveldlaan (HOORNE *et al.* 2006) is al iets verder gelegen. Deze derde eeuwse site lijkt echter een regionaal belang te hebben, afgaande op de steenbouw en kan door dit belang ook worden vermeld. Aldus mag geconcludeerd worden dat de regio tijdens de late ijzertijd en de Romeinse periode een relatief dense bewoning kende.

IV. Methodologie

Het archeologische bodemarchief op het terrein langs de Rozestraat wordt heel binnenkort vernietigd door het aanleggen van een verkaveling. Naar aanleiding van deze ingreep werd beslist om door

Figuur 4: Tijdens het vooronderzoek werden proefsleuven uitgezet verspreid over het volledige terrein

middel van proefsleuven te achterhalen of er archeologische indicatoren aanwezig waren die een vervolgonderzoek noodzakelijk maakten. Over de ganse oppervlakte werden paalsporen en grachten gevonden. De schaarse ceramische vondsten uit dit vooronderzoek konden grotendeels worden gedateerd in de late ijzertijd en/of vroeg-Romeinse tijd.

Op 6 oktober 2008 ging de opgraving van start. Het terreinwerk bedroeg 28 werkdagen en werd beëindigd op 14 november 2008. De verwerking van de gegevens werd aangevangen op 17 november en beëindigd op 16 december 2008. Bij het terreinwerk moest rekening worden gehouden met het toekomstige wegtracé, aangezien met de bouwheer was afgesproken dat dit stuk van het terrein het snelst zou worden vrijgegeven. Net als andere sites kreeg de opgraving een code: KNES/ROZE 2008. Deze code werd tijdens de verwerking verkort, om complexiteit te vermijden, tot KN/RO 08.

Er werd van start gegaan met de meest zuidwestelijke hoek van het terrein. De kraan haalde van zuidelijke naar noordelijke richting het dikke pakket van de ploeglaag weg tot op het gewenste niveau. Er werd beslist het vlak in twee keer open te leggen. Daarbij werd gezorgd dat eerst het westelijke deel was afgewerkt vooraleer werd overgegaan op het vrijleggen van het tweede - oostelijke - deel. Het vlak werd met het kraanwerk meteen mee geschaafd. Hierbij kwamen een aantal sporen en grachten vrij. Vooral de palencluster langs de westelijke grens springt in het oog, alsook de duidelijke aanwezigheid van een grachtensysteem. Ook in het oostelijke vlak dook een interessante palencluster op. Ieder spoor werd nauwkeurig ingemeten, gecoupeerd, getekend en gefotografeerd, conform de archeologische werkwijze. In vlak 1 werd geopteerd om elke zone afzonderlijk te schaven, fotograferen, in te tekenen en ten slotte couperen. Vooraleer over te gaan naar het tweede vlak breidde de kraan het werkvlak uit ter hoogte van cluster 1 en 2. Dit leverde echter weinig extra sporen op. In vlak twee werd anders te werk gegaan. Daar ging de aandacht vooral naar het overzicht van de sporen doorheen verschillende zones. Zo werden eerst de grachten (5, 10, 201, 202, 203) volledig opgeschaafd en in één beweging gefotografeerd, ingetekend en op verschillende plaatsen gecoupeerd, waarna de actie verlegd werd naar cluster 3 en daar dezelfde bewerkingen werden toegepast.

De grondplannen werden getekend op schaal 1:50, terwijl voor de gecoupeerde sporen geopteerd werd voor schaal 1:20. Naast coupes werden ook overzichtsfoto's genomen. In vlak één ging het voornamelijk om foto's die genomen werden per zone. In het tweede vlak waren de overzichtsfoto's gericht op de verschillende grachten of cluster 3. Voor de foto werd het spoor geflankeerd door een vouwmeter, om de werkelijke afmetingen te tonen, een noordpijl en een bord met daarop de opgravingscode (KNES/ROZE 2008), het zone- en contextnummer. De vondsten werden per spoor bewaard en van relevante sporen werd een bulkmonster genomen. De site werd door de landmeter van het VIOE definitief opgemeten en op basis daarvan werd een digitaal plan gemaakt.

De verwerking werd aangevangen met het wassen, drogen en coderen van de vondsten. Enkele contexten werden gezeefd. Dit gebeurde in de gebouwen van het VIOE in Ename. Ook werd er een sporenlijst opgemaakt, waarin elk spoor werd voorzien van een korte toelichting. Tabellen werden opgemaakt met de hoogtemetingen en omgezet naar een hoogte TAV. De rest van de verwerking gebeurde thuis. Aan de hand van het computerprogramma *Adobe Illustrator* werden de grondplannen en een aanzienlijk deel van de coupes gedigitaliseerd. Ook de ceramiek kreeg een verdere verwerking. Alle scherven werden geteld en onderverdeeld in wandscherven, randen of bodems, het minimum aantal exemplaren werd berekend en alles werd gewogen. Een selectie van betekenisvolle vondsten werd getekend en nauwkeuriger beschreven.

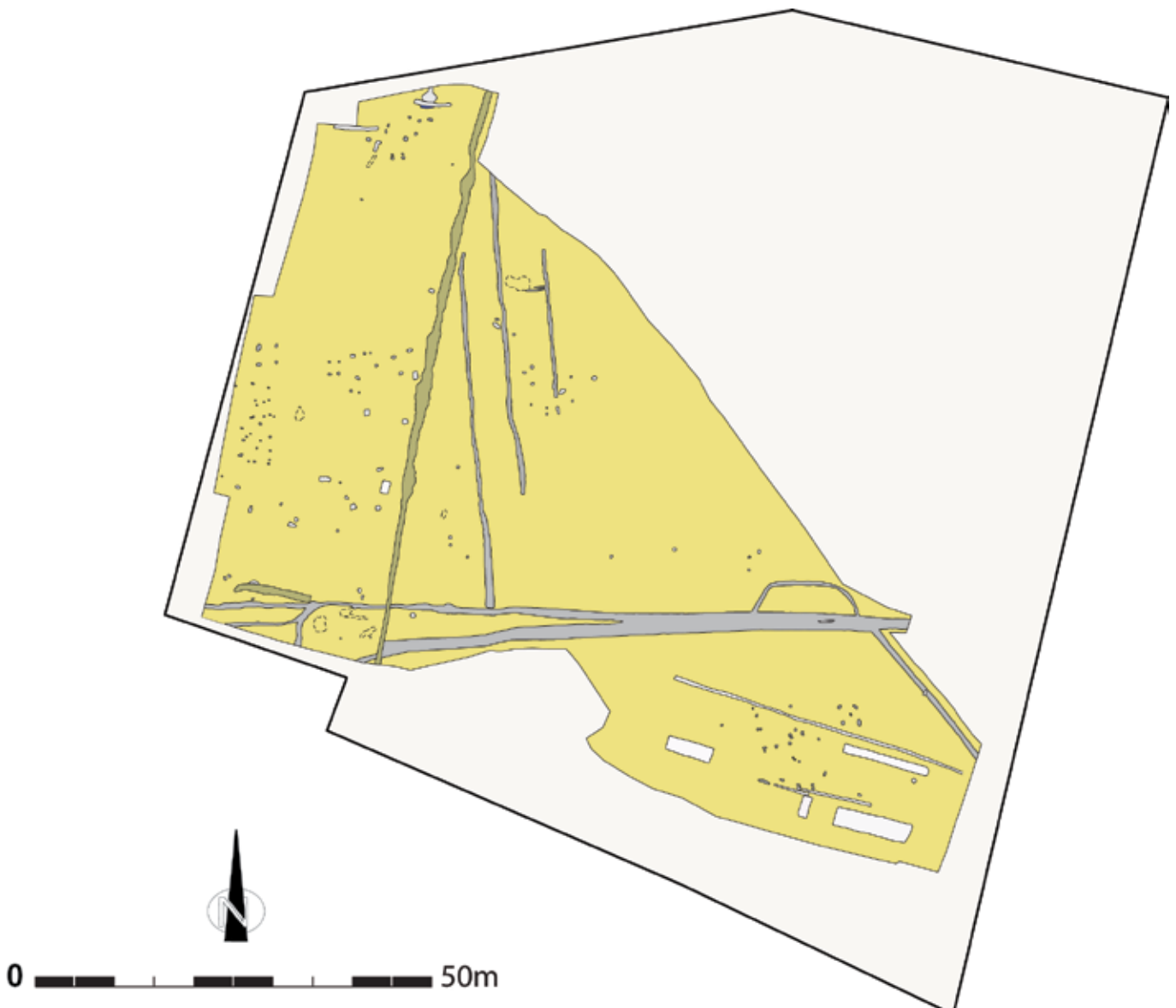
Daarnaast werd een rapport geschreven, waarin een objectief en beschrijvend relaas komt van de sporen die tijdens de veldfase werden aangesneden. Tabellen, sporenlijsten, ceramiekbeschrijvingen en afbeeldingen werden aan dit rapport toegevoegd als bijlage of op cd-rom.

V. Archeologische sporen

Bij het volledige openleggen van het terrein door de kraan werd langs de zuidwestelijke zijde een dik pakket teelaarde van 0,5 tot 1 meter verwijderd tot op het gewenste niveau, zijnde de moederbodem. Dit dikke pakket bleek zich voornamelijk in de zuidwestelijke hoek en zijde te bevinden. Meer naar het noorden en noordoosten toe werd slechts een 30-tal centimeter afgegraven om het juiste niveau te bereiken, hetgeen een gevolg is van de oorspronkelijk dalende topografie van het terrein. Snel werd duidelijk dat de bodem meer naar het noorden en oosten toe een bijzonder grote ijzerconcentratie bevat. Het aantal archeologische sporen in die ijzerrijke zones was bijzonder klein. Ook het aantal vondsten bij het afschaven van het volledige vlak was relatief beperkt.

De zuidwestelijke zone wordt gekenmerkt door een oost-west verlopend grachtensysteem (5, 5b en 6, 10). Voornamelijk de grachten aangeduid als sporen 5 en 10 waren duidelijk in de profielen afgelijnd en bezaten een breedte van respectievelijk circa 80cm (afwisselende breedte) en circa 150cm. Op het grondvlak tekenden zich tussen de grachten verscheidene natte zones af als iets donkerdere verkleuringen.

Figuur 5: Overzichtsplan van alle sporen

Figuur 6: Grondplan met aanduiding van de late ijzertijdsporen

De grachten bestonden uit een donkergrijs/bruin zandig pakket met heel lichte ijzerinmenging. In beide grachten (5 en 10) is ceramisch materiaal uit de late ijzertijd gevonden (zie verder). Net voor het punt waar deze twee grachten samenkomen om één brede gracht te vormen (201), is een grote hoeveelheid ceramiek teruggevonden. De lokatie ervan lijkt welbepaald, het gaat om de noordelijke kant van gracht 10. Bovendien maakte de ceramiek deel uit van een donker houtskoolrijk zandig pakket van ongeveer drie meter lang, waarin ook verbrand botmateriaal aangetroffen werd. Een vergelijkbare context werd aangesneden in Aalter – Langevoorde. Ook hier werd houtskool en verbrand botmateriaal gecombineerd met fraai aardewerk (DE CLERCQ *et al.* 2005: 128). Volgens de interpretatie ging het om een ritueel depot, naar analogie met sites als Vinderhoute – Molenbrug (BOURGEOIS *et al.* 1997). Ook andere hypothesen zijn echter mogelijk, zoals verstoorde grafcontexten of een afvalcontext (zie verder).

Gracht 201 loopt verder in noordoostelijke richting en vormt aan het grondvlak een brede grijze strook met een maximum breedte van 250cm. In de profielen vormt zich een even duidelijk, maar afwijkend patroon. Het profiel van gracht 201 toont de eerste tientallen meters nog steeds de beddingen van grachten 5 en 10, maar dan aan elkaar geschakeld. Het linkse (noordelijke) gedeelte van gracht 201 vertoont een lichtgrijze zandige vulling en wordt hierdoor beschouwd als een uitloper van gracht 5 waarbij de oorspronkelijke donkere zandige vulling stilaan is verdwenen. Het rechtse (zuidelijke) gedeelte van gracht 201 vertoont een donkergrijze zandige vulling, wat overeenkomt met de oorspronkelijke donkergrijs/bruine tot zwarte vulling van gracht 10. Ter hoogte van gracht 202 is deze dubbele bedding één geworden.

Aan de noordkant van gracht 201 vormt een opvallend ovaalvormige gracht een greppel van maximaal 50cm breed, aansluitend op de brede gracht. Deze gracht (202) bestaat uit een donkergrijs/bruine zandige opvulling met lichtbruine zandige vlekjes en op de samenvloeiing met gracht 201 verschijnt er een iets bruinere zandige vulling. Een tweede gracht die aansluit op 201 is gracht 203. Deze gracht vertoont een duidelijke aflijning met een donkergrijze zandige vulling, waarbij in de coupes onderaan een donkere lens tevoorschijn komt. Dit spoor wordt plaatselijk verstoord door spoor 210, een recentere kuil met daarin de helm, het gasmasker en andere metalen uit WO II (zie verder). Deze kuil werd reeds tijdens het proefsleuvenonderzoek grondig onderzocht, zodoende er nog slechts een tweetal centimeter van bewaard is gebleven. De kuil vormt duidelijk een depot maar in de directe nabijheid zijn geen menselijke resten teruggevonden.

Figuur 7: Zicht op drie evenwijdige grachten (sporen 91, 94, 93) binnen het opgravingsvlak

Haaks op de brede gracht 201 liggen drie parallelle grachten die dezelfde noord-zuid oriëntatie als cluster 1 volgen en daardoor mogelijk een deel vormen van de omsluiting van de cluster. Grachten 91, 94 en 93 liggen elk op circa 5m van elkaar verwijderd en hebben een bewaring in de ijzerbodem van respectievelijk 46m, 41m en 18m. Het lijkt echter aannemelijk dat ze vroeger langer waren en tot een groter systeem behoorden. Gracht 93 wordt gekenmerkt door twee kleine aftakkingen die leiden naar een natte zone (gracht 93 a en b). Mogelijk functioneerden deze aftakkingen als een drainagesysteem naar de depressie toe. In gracht 94 is een scherf uit de late ijzertijd gevonden, net als er een aantal in grachten 5, 201, 202, en 203 naar boven zijn gekomen. De drie parallelle grachten hebben een donkergrijze en lichtgrijze zandige vulling binnen een breedte van circa 50cm. Alhoewel eenzelfde gracht op verschillende plaatsen een andere samenstelling kan vertonen, is dit in deze drie grachten niet het geval. Gracht 91 loopt tot vlak tegen gracht 5, maar lijkt net er voor te stoppen. Zowel de oriëntatie als de aanwezigheid van vondsten verwijst naar een datering in de late ijzertijd.

Een laatste gracht die zich duidelijk aftekent in het opgravingsvlak is van latere datum. Gracht 1 loopt vanuit het uiterste noorden naar het zuidwesten en doorkruist met zijn lengte van 65m het ganse terrein. De gracht doorsnijdt daarbij gracht 5 en verstoort gracht 10. In het zuiden is de gracht 150cm breed maar het spoor vertoont een onregelmatige verbreding na 25m (ten zuiden te beginnen). De maximale breedte bedraagt 2m. In de vier coupes duikt dezelfde vulling op: een lichtgrijze zandige context met weinig gelige gevlekte bijmenging. Hier is naast een scherf steengoed uit de 16de-18de eeuw (bodemscherf) geen andere ceramiek teruggevonden. Volgens de context en het steengoed valt de gracht te dateren in een post-middeleeuwse fase.

In proefsleuf VI, tegen de westelijke grens van het terrein, werd een cluster van paalsporen (cluster 1) aangeduid. Hierin zijn enkele opvallende lijnen aan te duiden, evenals verschillende palenkoppels.

Figuur 8: Een post-middeleeuwse gracht (spoor 1) loopt over het volledige terrein

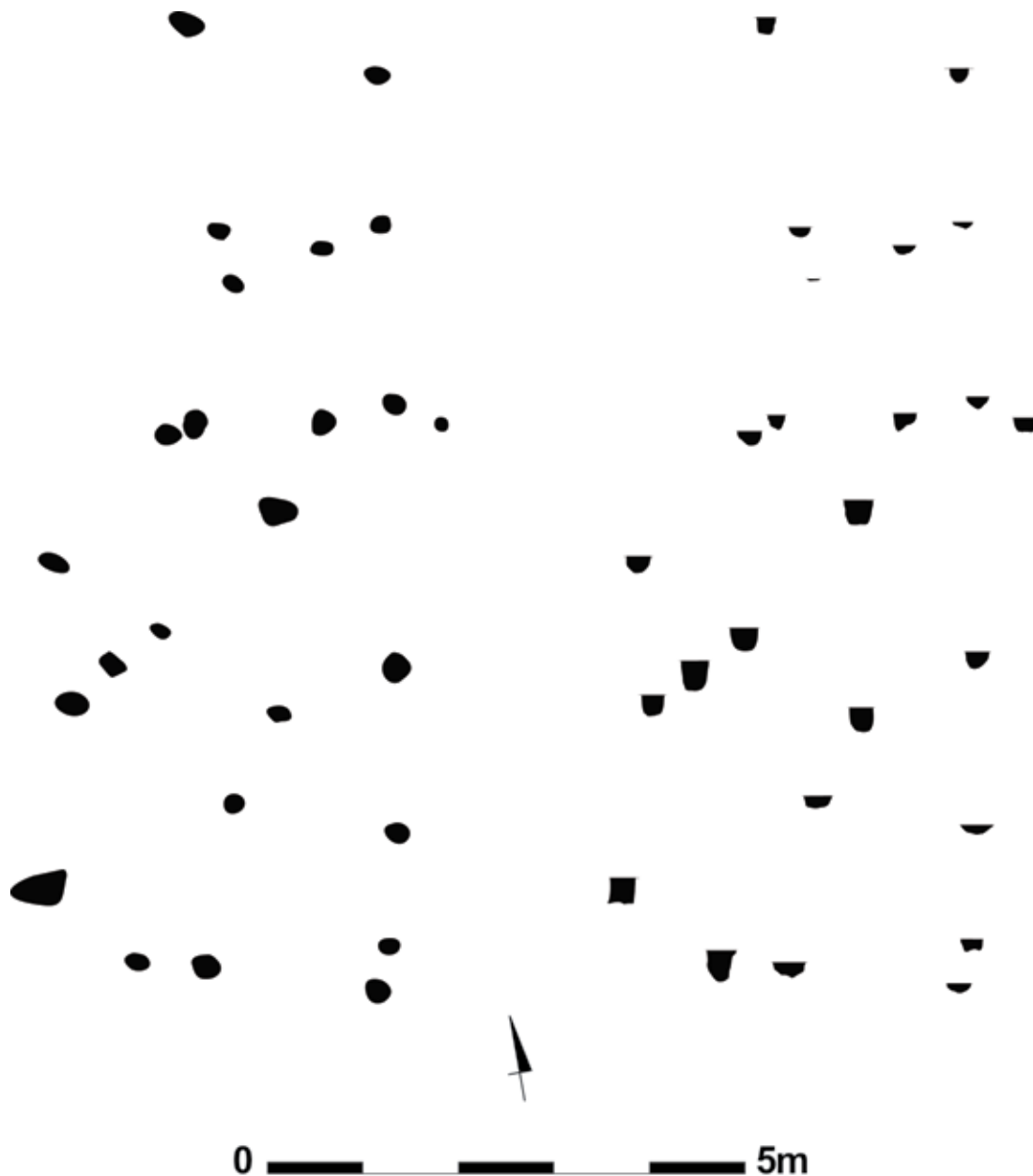

De meest opvallende, maar niet volledig rechte, lijn bestaat uit vijf sporen over een lengte van 9,6m. De tweede en de derde paal vormen een koppel met een paalspoor dat bijna een meter naar het westen ligt (sporen 60 - 61 en 55 - 56). Voor een ingangspartij lijken ze echter iets te ver uit elkaar te liggen. Ondanks het voorkomen van verschillende diepere paalsporen (sporen 43, 46, 47, 48 en 50 zijn 30 tot 35cm diep bewaard, spoor 70 is circa 40cm diep) zijn niet onmiddellijk nokpalen aan te duiden die in verband zouden kunnen staan met de hierboven beschreven palenrij. Ook zijn er geen aanwijzingen voor het bestaan van een tegenoverstaande rechte lijn binnen het opgravingsvlak. Ter hoogte van het zuidelijke deel van de cluster werd het vlak nochtans uitgebreid tot zes meter ten westen van de meest zuidelijke paalspoor. Daarnaast zijn nog verschillende paalsporen gevonden, maar een duidelijk patroon, met uitzondering van verschillende koppels, is daar niet uit te halen. De stelling dat het hier zou gaan om een gebouwplattegrond lijkt dan minder waarschijnlijk. Een meer plausibele

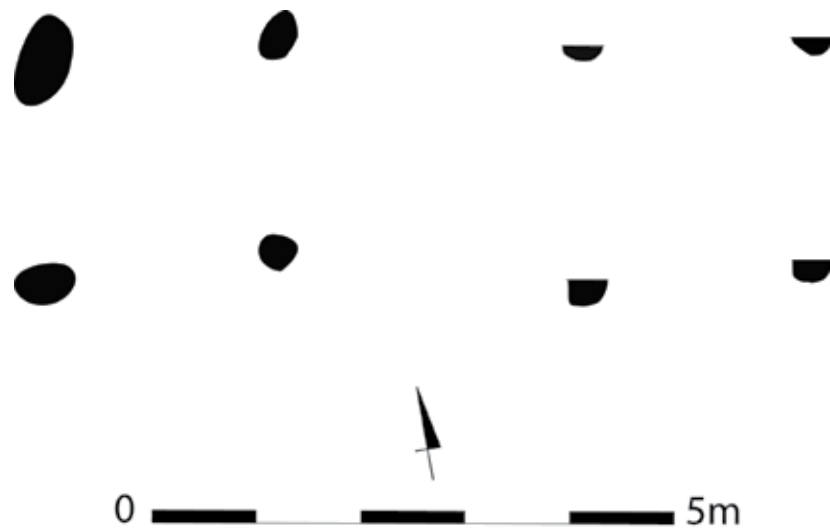
Figuur 9: Binnen en nabij cluster 1 vallen ondermeer twee spiekers op

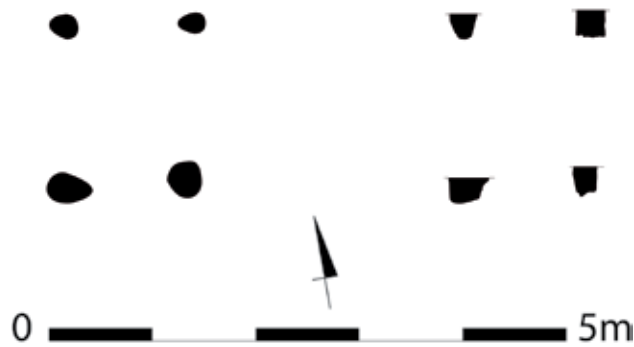
Figuur 10: Grondplan van cluster 1 met de gecoupeerde sporen

verklaring is dat de paalsporen deel uitmaken van een nabijgelegen woonzone. Argumenten die in het voordeel van deze theorie spreken is de aanwezigheid van twee spiekers nabij deze zone. Bovendien staan de eerder vermelde palenrij en beide spiekers parallel aan de drie evenwijdige grachten (sporen 91, 93 en 94). Een eerste spieker bevindt zich circa 80 cm ten noorden van de palenrij, maar ligt niet volledig in het verlengde ervan. Het betreft een vierpalige spieker met een nagenoeg vierkante vorm en zijden van 2,3m (sporen 64 - 166, 153 - 152, vanuit het midden van de sporen gemeten) en 2,2m (166 - 152, 64 - 153). De paalsporen zijn 25 tot 30cm diep bewaard, zodat het een stevige constructie moet zijn geweest. Ze bestaan uit een donkergrijze zandige vulling. Circa 7m ten oosten van de eerste spieker is een tweede exemplaar gelegen. Ook dit voorbeeld heeft een bijna vierkante vorm. De onderlinge afstanden tussen de paalsporen bedraagt 1,2m (sporen 146 - 149) en 1,4m tot 1,6m (sporen 147 - 146 en 148 - 149). De vier palen gaan 30 tot 35cm diep. In tegenstelling tot de eerste spieker bevatten deze paalsporen een eerder lichtgrijze en bruine zandige vulling, waaronder zich een kleilaag profileert. Voor de datering van de cluster kan teruggevallen worden op twee gegevens. Eerst is er het gegeven dat zowel de palenrij als de twee spiekers parallel zijn

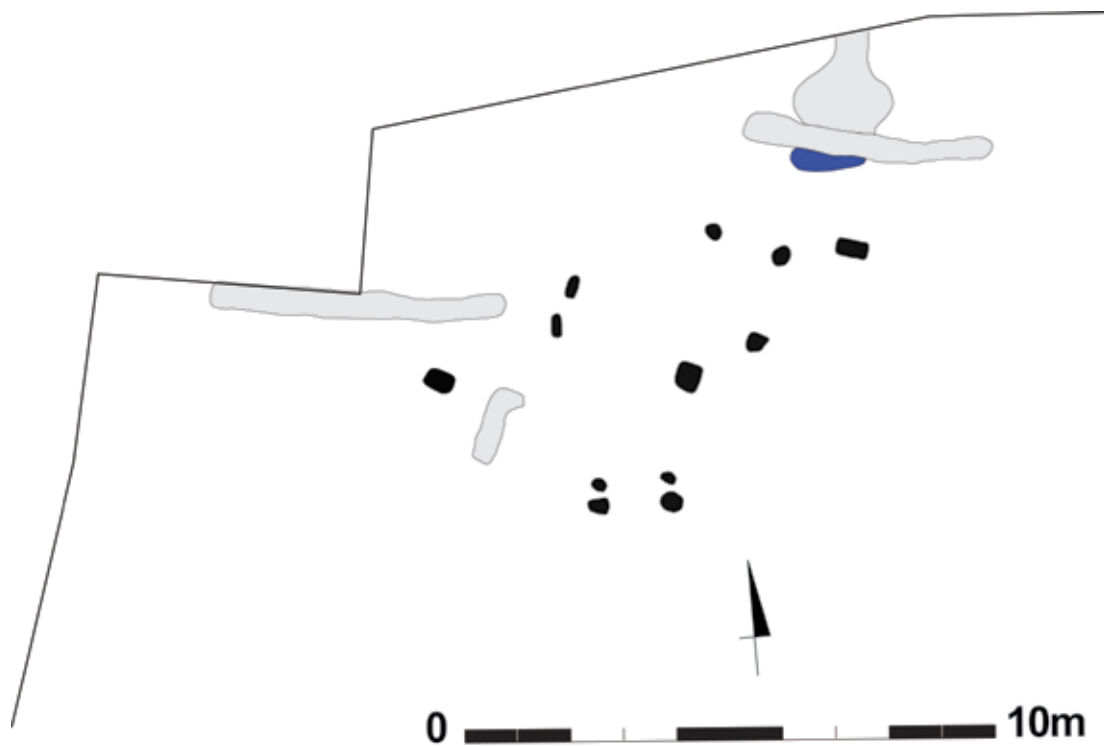
Figuur 11: Spieker ten noorden van cluster 1

Figuur 12: Een tweede spieker staat ten oosten van de eerste

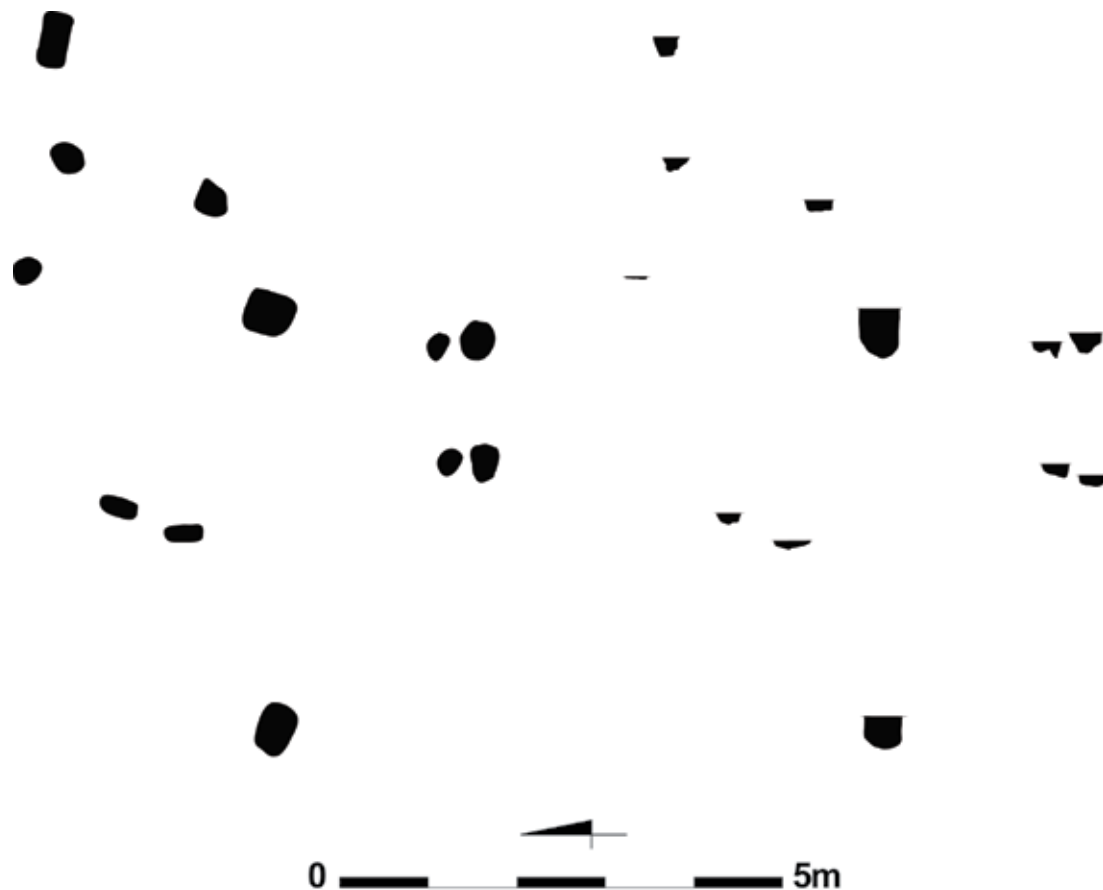
geplaatst aan de drie ijzertijdgrachten. Anderzijds kan kennis worden genomen van een aantal scherven die binnen deze cluster gevonden werden en die volgens een eerste interpretatie uit de late ijzertijd stammen. Zo kan verklaard worden dat, waarschijnlijk een aantal van de sporen, uit de (late) ijzertijd dateren

In de uiterste noordelijke hoek van de site kwam een tweede aanzet tot een sporencluster (cluster 2) naar boven. Er kan gewag worden gemaakt van een fraaie ingang (bestaande uit twee dubbele paalsporen), die 1,4m breed is. Twee paalsporen (links en rechts gesitueerd van de ingang) kunnen mogelijk geïnterpreteerd worden als dragende (nok)palen. Deze paalsporen (163 en 172) hebben een donkergrijs/bruine zandige vulling waarin kleine ijzervlekjes vermengd zijn. Ze hebben beiden een breedte van 43cm en een diepte van circa 50cm en liggen op 4,75m van elkaar verwijderd. De afstand tussen de dragende staander 172 en het dichtste spoor van de ingangspartij (spoor 159) bedraagt 3,6m. Vanaf dragende staander 163 naar het dichtst bij gelegen spoor van de ingangspartij is het 1,95m. Mogelijk zijn sporen 169 en 170 de enige bewaarde palen van de noordelijke zijde. De eerste is slechts tot een diepte van enkele centimeters bewaard, de tweede ruim 20cm. Het is bovendien niet uit te sluiten dat spoor 169 deel uitmaakte van een tweede ingang. Uit deze cluster kan via wat puzzelwerk dus een gebouwplattegrond worden gehaald. De sporen van een stevige ingangspartij en twee duidelijke nokstaanders leidt naar het type Haps. Ook de te reconstrueren breedte van circa 5,5 a 6m kan deze stelling ondersteunen. De lengte die bij dergelijke plattegrond verondersteld wordt is circa 10m. Zoals gesteld zijn twee mogelijke nokpalen gekend. Wanneer nu vanuit spoor 163 de lijn over een afstand van 4,75m, de afstand tussen de gekende

Figuur 13: Mogelijke gebouwplattegrond binnen cluster 2

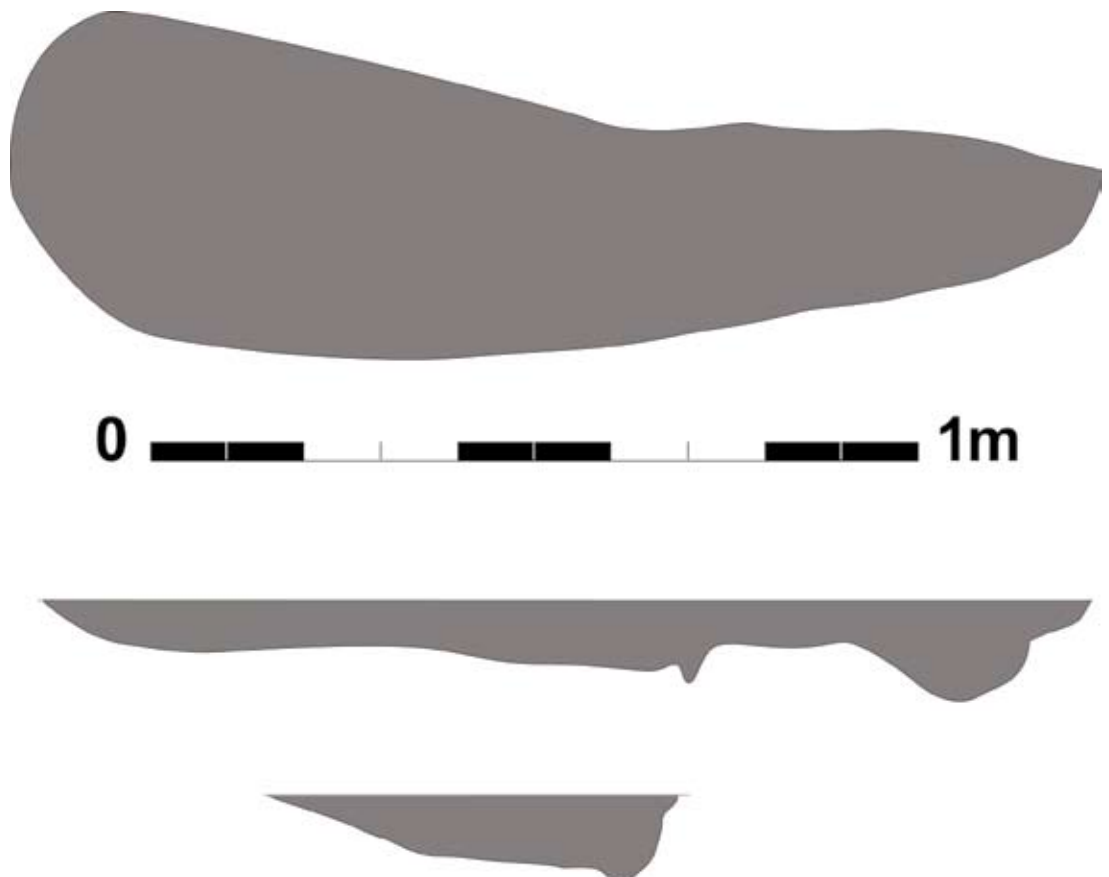
Figuur 14: Grondplan van cluster 2 met de gecoupeerde sporen

Figuur 15: Brandrestengraf (spoor 171)

Figuur 16: Grondplan en doorsnede van het brandrestengraf (spoor 171)

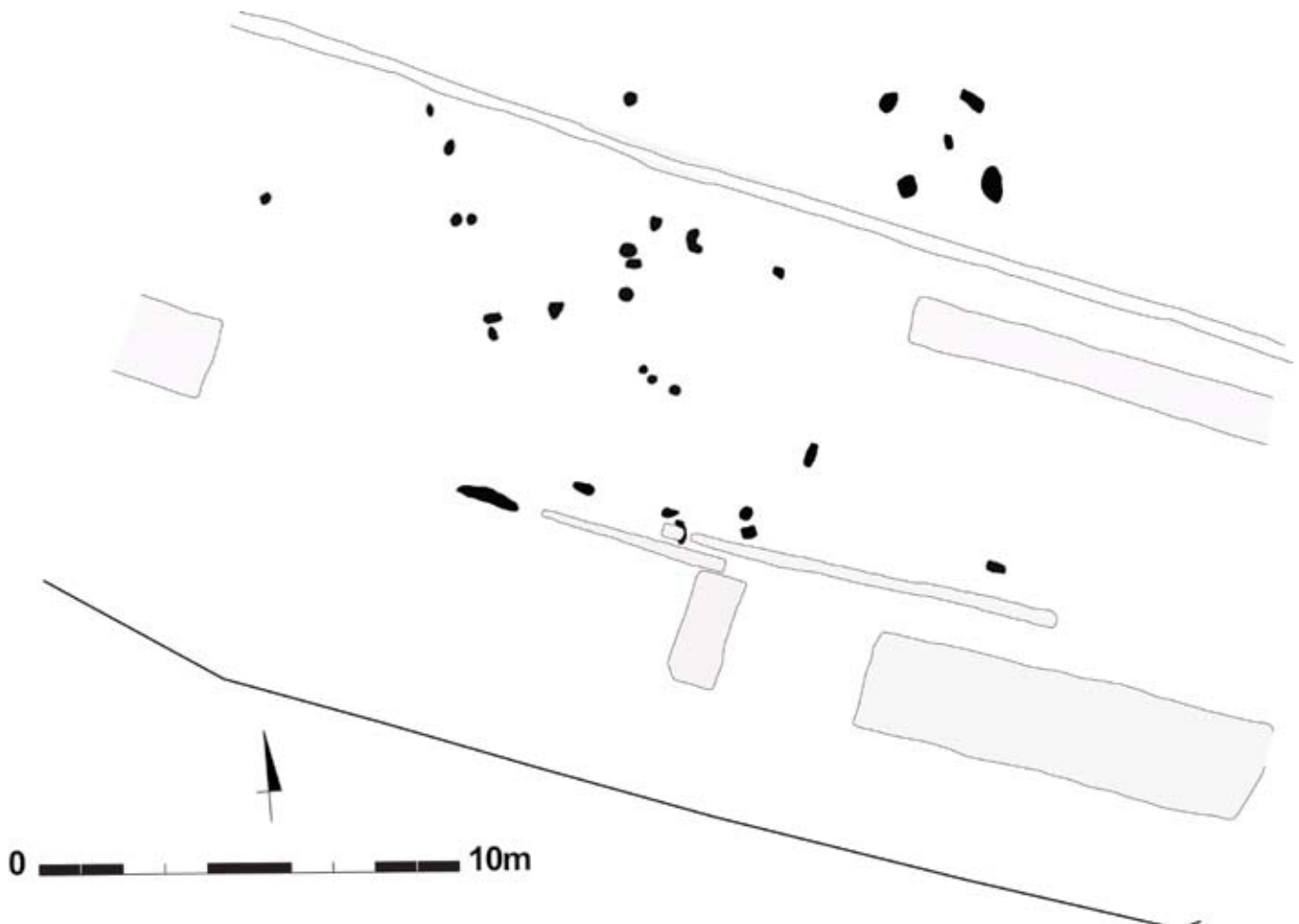

nokpalen, wordt doorgetrokken richting het oosten, is een lengte op 9,5m te reconstrueren. Dit zijn allen eigenschappen en afmetingen die perfect te verbinden zijn met het type Haps (GERRITSEN 2003: 45-49, fig. 3.9). Helaas ontbreken heel wat paalsporen. Deze stelling, samen met heel beperkt vondstmateriaal (twee kleine wandscherfjes), doen vermoeden dat cluster 2 uit de late ijzertijd dateert.

Eveneens in de uiterste noordelijke hoek verscheen het restant van een brandrestengraf (spoor 171), op basis van de teruggevonden ceramiek te dateren tijdens de Romeinse periode. Het spoor kent in het grondvlak een lengte van 1,4m en een breedte van 0,5m, maar wordt verstoord door spoor 200, een greppel van latere datum en te vergelijken met spoor 155. Daarbij hoort eveneens een diepe kuil (spoor 175) met een grijs/bruine zandige vulling die overeenstemt met spoor 200. In de diepe kuil is een (post)middeleeuwse wandscherf teruggevonden, waarvan het echter niet duidelijk is of ze deel uitmaakt van de vulling, dan wel of ze via een verstoring in het spoor terecht kwam. Het brandrestengraf is ondiep bewaard (tussen 10 en 22cm diep) en toont een zwarte zandige vulling met houtskoolfragmenten. In dit spoor zijn drie wandfragmenten gevonden die te dateren zijn in de Romeinse periode. Andere graven werden niet gevonden in de onmiddellijke omgeving.

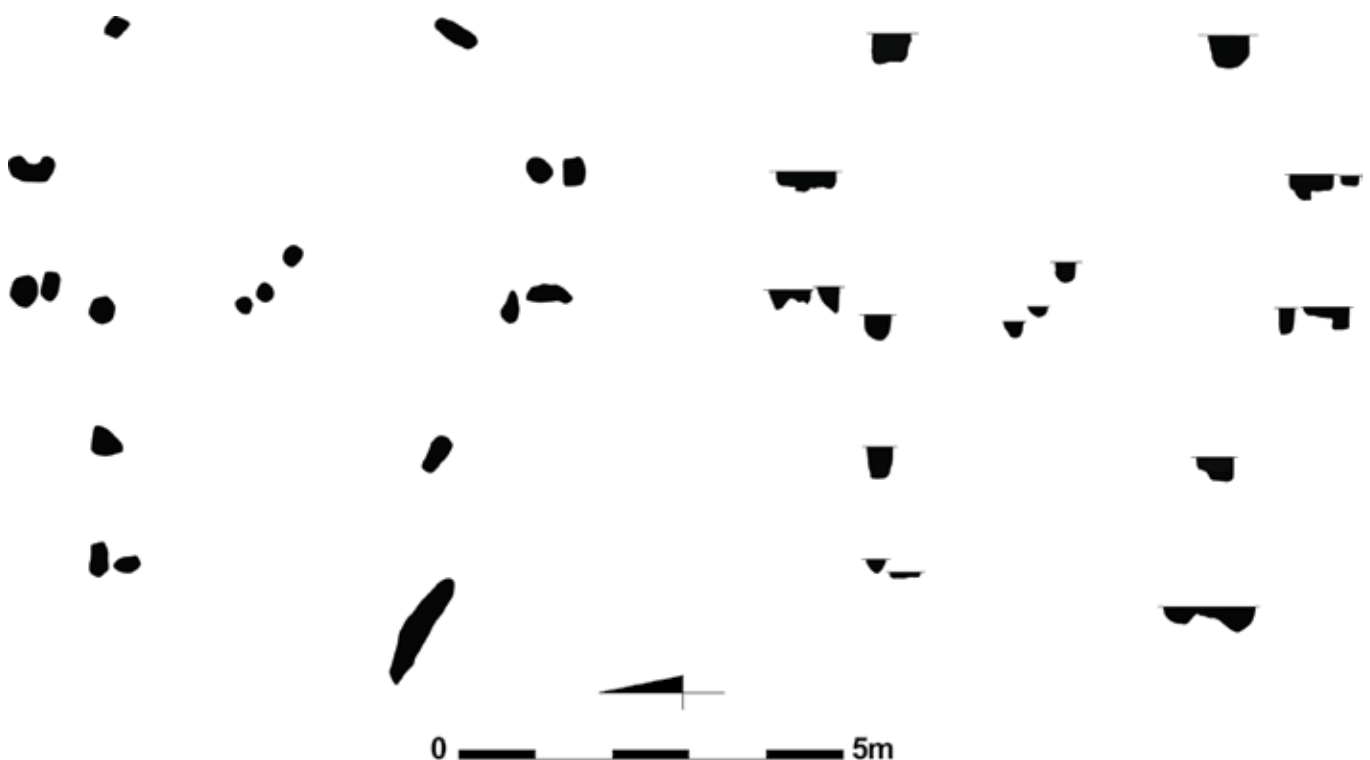
Bij het afgraven van het oostelijk deel van de site ging de meeste aandacht naar een derde palencluster (cluster 3) die reeds deels binnen proefsleuf I in een kijkvenster werd aangeduid. In dit kijkvenster kwamen zestien scherven aan het licht die in een late fase van de late ijzertijd te dateren zijn. De palencluster kent een noordoost-zuidwest oriëntatie en volgt daarmee dezelfde richting als gracht 201 en de mogelijke plattegrond die werd aangeduid binnen cluster 2. De paalsporen vertonen een

Figuur 17: Grondplan van cluster 3 met mogelijke gebouwplattegrond en spieker

duidelijk patroon, want zowel in de mogelijk grotendeels bewaarde lange noordelijke en zuidelijke zijde is een tegenover elkaar geplaatste ingang op te merken. Deze ingangen bestaan uit drie (noordelijke; sporen 220-221 en 233) of vier sporen (zuidelijke; sporen 228-229 en 230-231) die in paren (spoor 233 is langwerpig gevormd) tegenover elkaar liggen. In oorsprong bevatten deze kuilen waarschijnlijk drie palen, wat nog te zien is in de coupes van de sporen. De ingangen hebben een breedte van 1,2m (noordelijk) en 1,4m (zuidelijk). De noordelijke zijde kon gevolgd worden over een lengte van 7,15m (216 tot 234, van uit het midden van de sporen gemeten). De zuidelijke zijde is bewaard over een lengte van 7,5m (sporen 227 tot 232). Het is echter de vraag of het hier de oorspronkelijke lengte betreft. Toch lijken de meeste sporen relatief diep bewaard te zijn met dieptes die variëren tussen 20 en 40cm. De mogelijkheid bestaat echter dat een aantal ondiepere sporen niet bewaard zijn. Anderzijds is het de vraag of deze palenrijen de buitenwanden representeren. Aangezien de ingangspartijen ongeveer een halve meter verder naar buiten staan, kan gedacht worden dat ook de eigenlijke buitenwanden ter hoogte van deze ingangspalen geplaatst moeten worden. Deze zouden enkel een afsluitende en isolerende rol gehad hebben, veel minder diep gefundeerd geweest zijn en tegenwoordig dus volledig weggeërodeerd. De twee bewaarde lange palenrijen zijn binnen deze interpretatie voor een belangrijk deel de overblijfselen van palen die de dakconstructie droegen zodat het geheel dus eerder drieschepig was. Ook zijn de zijden binnen deze interpretatie niet volledig representatief voor de oorspronkelijke lengte. De breedte van het gebouw zou 4m bedragen tussen de dragende palen, 4,5m tussen de binnenste sporen van de ingangspartij en 6,5m tussen de buitenste sporen van de ingangspartij. Een gemiddelde van 5,5m tussen die twee laatste zou mogelijk het meest in de buurt komen van de oorspronkelijke breedte van het gebouw. Opmerkelijk is verder spoor 225 (30cm diep), wat centraal gelegen is tussen beide ingangen en mogelijk dienst deed als middenstaander, terwijl een echte noklijn ontbreekt, mogelijk is dit een indicatie dat dit gebouw niet puur tweeschepig maar eerder een geschrinkt vierschepig type zou zijn. Dit gebouw, met twee zware palenrijen en ingangspartijen, lijkt niet onmiddellijk met een gekend type overeen te komen. Anderzijds lijkt het nog het meest aan te sluiten bij type Haps. Een belangrijk verschil is echter het totaal ontbreken van de zware nokpalen, terwijl de nadruk in Ussel eerder bij de

Figuur 18: Grondplan van een vermoedelijke gebouwplattegrond met de gecoupeerde sporen

wandpalen lag. Daardoor kan nog het meest vergeleken worden met een geschrante variant van het type Haps, waar afwisselend de nadruk werd gelegd op midden- en buitenstaanders (VERBEKE *et al.* 2004: 155-156, fig. 23.3). Maar ook dit komt niet volledig overeen. Gelijkenissen en eventueel een verwantschap met dit type, doen vermoeden dat de oorspronkelijke afmetingen varieerden van 9 a 10m op 5 a 6m. Op basis van deze typologie en het materiaal uit spoor 220 (zie verder) lijkt de cluster te plaatsen in de late ijzertijd.

Een andere context, die helaas niet volledig kon worden gedocumenteerd, waar deze plattegrond naast kan worden geplaatst, werd gevonden bij de opvolging van het Aquafinracé fase 1 A door de KLAD (HOORNE *et al.* 2005: 166; HOORNE *et al.* 2006a; HOORNE *et al.* 2006b; HOORNE *et al.* 2007a; HOORNE *et al.* 2007b). Net als in cluster 3 gaat het om twee ingangspartijen die tegenover elkaar gelegen zijn met een tussenafstand van zo'n 6,5 tot 7m (gemeten vanaf de buitenste paalsporen). Beide ingangen waren, zoals in cluster 3, vlak voor de eigenlijke wandpalen geplaatst, zodat ze als het ware naar buiten uitsprongen. Een belangrijk verschil vormt het interieur. Bij het grondplan van het Aquafinracé zijn namelijk verschillende interieure paalsporen aangetroffen, waardoor de plattegrond als tweeschepig, met eventueel wat extra dragende palen (geschrant). Hypothetisch is dit gebouw mogelijk verwant met het type Haps of een afgeleide ervan (mededeling JOHAN HOORNE). Ten noordoosten van de gebouwplattegrond binnen cluster 3 tekent zich een vijfpalige spieker af. Centraal tussen de vier palen (sporen 236, 237, 238 en 239) is een middenstaander gelegen (spoor 240). De vier hoekpalen zijn duidelijk en diep afgelijnd (40 a 50cm) en bevatten een grijze zandige vulling, terwijl de centrale paal veel minder diep bewaard was (circa 10cm) en bestaat uit een zandige houtskoolrijke vulling. Zoals de twee andere spiekers op de site vertoont deze een vierkante vorm met zijden van 2,1m. De constructie volgt tevens de oriëntatie van de gebouwplattegrond.

Opvallend is enerzijds de gelijke oriëntatie tussen enerzijds cluster 1 en 3 met de aanwezige grachten, de overeenkomst in oriëntatie tussen de vermoedelijke plattegronden binnen cluster 2 en 3, alsook het haaks op deze staan van cluster 1 en ten slotte de oriëntatie van de drie spiekers lijkt nagenoeg identiek. Bovendien vormt de aanwezigheid van spiekers nabij cluster 1 (2x) en 3 een overeenkomst tussen beide.

Figuur 19: Een vijfpalige spieker staat nabij cluster 3

Over de ganse site zijn er, naast de reeds vernoemde clusters en grachten, nog verschillende sporen gelokaliseerd. Zij liggen her en der verspreid en vormen onderling geen duidelijke patronen. Enkel de zes grondsporen ten noorden van cluster 3 (sporen 211, 213, 242, 212, 214 en 215) liggen in een NO-ZW georiënteerde lijn evenwijdig aan de gebouwplattegrond. Aangezien zij niet te linken zijn aan andere sporen en omdat er geen ceramiek is in teruggevonden, zijn deze sporen niet met zekerheid te plaatsen in de late ijzertijd. Ontegensprekelijk zijn er ook een aantal contexten afkomstig uit de (post-)middeleeuwse of een recentere periode.

VI. Archeologische vondsten

VI.1. AARDEWERK

Het is niet de bedoeling om alle ceramiek die werd gevonden uitgebreid te bespreken. De aandacht zal hier dan ook uitgaan naar de meest determineerbare scherven. Algemeen kan gesteld worden dat er over de volledige site slechts 145 scherven werden gevonden, voor minimum 52 individuen en een totaal gewicht van ruim 4 kg. Bij 119 exemplaren gaat het om wandscherven, 16 betreffen randen en zes stuks zijn afkomstig van bodems. De hoofdmoot ervan kan in de late ijzertijd worden gelegd. Dit materiaal bestaat volledig uit handgemaakte en sterk gefragmenteerde ceramiek. Ook lijkt nagenoeg alles onder de gewone waar te groeperen die lokaal vervaardigd werd. Slechts enkele voorbeelden werden mogelijk geïmporteerd. Verschillende aspecten zijn belangrijk voor de datering. In de eerste plaats gaat het om gladde ribbels die zijn aangebracht op de hals van verschillende relatief goed verzorgde recipiënten, evenals diverse decoratiepatronen. S-vormige waar met ribbels komt vooral tijdens de late ijzertijd voor, specifiek tussen 150 v.C. en 50 n.C. (mededeling WIM DE CLERCQ), op de sites van zandig Vlaanderen. Ondermeer te Wielsbeke – Vaartstraat (HOORNE & *et al.* 2008), Aalter – Langevoorde (DE CLERCQ *et al.* 2005) en Vinderhoute – Molenbrug (BOURGEOIS *et al.* 1997). Bovendien is de vondstcontext min of meer dezelfde als voor geribde voorbeelden van de Urselse Rozestraat. Ze werden allen gevonden als depositie in een gracht. Mogelijk had dit geribbelde type ceramiek een welbepaalde rituele betekenis (HOORNE *et al.* 2008) en werd het eventueel geïmporteerd. De weinige decoraties die voorkomen behoren tot de meest courante voorbeelden van de (late) ijzertijd. Het gaat om horizontaal, verticaal of schuin verlopende groefversieringen, vingervormige indrukken en horizontaal verlopende, zeer ruw uitgewerkte ribbels over de volledige oppervlakte van de scherven. Enkele scherven waren besmeten. Op het vlak van kwaliteit zijn er verschillende graden aan te duiden. Dit gaat van matig tot sterk (grof of fijn) verschaald en een goede tot matige of zwakke bakking, waarbij uiteraard meer kans op conservatie bestaat bij de goed gebakken voorbeelden. Ook de gladheid van de scherven varieert. De oorsprong hiervan kan liggen bij een onderscheid tussen importwaar of lokale producties, of het al dan niet voorbereiden van het kleimengsel, waar de korrelgrootte van de grondstof een kapitale rol bij speelde.

De ceramiekrijkste contexten van de site zijn een gracht (sporen 5 en 10) en een paalspoor (spoor 220) van de noordelijke ingangspartij van cluster 3. Voor spoor 10 gaat het om 65 scherven (MAI: 8) met een gewicht van 2,6 kg. Daar bij zijn 5 randen en 2 bodems. Spoor 5 leverde één scherv op (rand - schouder - deel van de buik). Binnen spoor 220 werden 5 scherven gevonden, waarvan één wand- en één bodemscherv. Dit betreft minimaal 2 verschillende individuen. Ze hadden samen een gewicht van zowat 150 gr.

Wanneer beide contexten met elkaar vergeleken worden kan niet onmiddellijk een onderscheid in inhoud worden gemaakt. Beiden bestaan namelijk uit sterk gefragmenteerde scherven die in geen van de voorbeelden te reconstrueren is tot een volledig recipiënt. Opvallend is verder dat beide contexten zowel kwaliteitsvol materiaal als gewone gebruikswaar bevatten. Tot de kwaliteitsvolle waar van gracht 10 kan een dikwandige scherv worden genoemd die oxiderend gebakken is (08-KnRo-10-6). Ook verschillende drieledige schaaltes zijn van verzorgde makkelijk. Eveneens opvallend is de aanwezigheid van verschillende verbrande scherven (o.a. 08-KnRo-10-5), vermoedelijk horend tot hetzelfde individu.

Figuur 20: Aardewerk uit spoor 10 (08-KnRo-10-4)

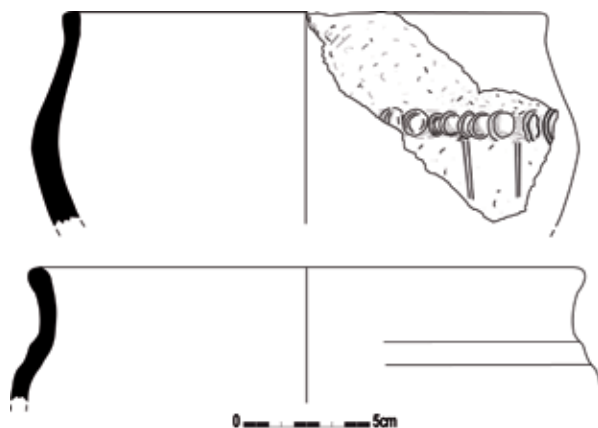
Verder kan ook melding worden gemaakt van versierde ceramiek met ribbels en S-profiel (08-KnRo-10-4). Deze werden gevonden binnen een drie meter lang pakket van houtskool en verbrand bot op de noordelijke zijde van gracht 10, vlak voor de overvloeiing in gracht 201. Interessant is dat op de site van Aalter – Langevoorde ook ceramiek werd aangetroffen bovenop een donker houtskoolrijk pakket dat (dierlijk) bot bevatte (DE CLERCQ *et al.* 2005: 128). Daar was de context, die werd geïnterpreteerd als ritueel depot, echter ca. 20m lang. Of grachtvulling in de Rozestraat afkomstig is van een vergelijkbaar fenomeen is maar de vraag. De ceramiek is er namelijk veel diverser en volledige recipiënten werden niet teruggevonden, dit in tegenstelling tot Aalter. De hypothese van ritueel depot hoeft daarom niet geschrapt te worden, maar mag toch geplaatst worden naast andere mogelijkheden als een afvalconcentratie of een verstoorde grafcontext (verbrande ceramiek, versplinterd bot en houtskool). Deze laatste hypothese kan bekrachtigd of teniet gedaan worden door een eventuele analyse van de resten van het botmateriaal, waarvan de resultaten nog niet beschikbaar zijn. In gracht 5, ter hoogte van het raakpunt met gracht 91 werden de resten gevonden van een driedelige pot met sterk uitstaande rand, ribbels van hals tot schouder en schuine lijnversieringen tussen twee banden (lichte groefjes) op de buik (08-KnRo-5-10).

In spoor 220 lag de kwantiteit veel lager. Toch kan één scherf worden genoemd die zeer verzorgd vervaardigd werd. Ze is in te passen in de groep van scherven met een S-profiel en ribbels op de hals, zoals hierboven reeds vernoemd. Bovendien is ze sterk geglad. (08-KnRo-220-13) Verder kan ook melding worden gemaakt van een lokaal vervaardigde scherf met vingerindrukken op de schouder en verticale groeven op de buik. (08-KnRo-220-12) Over de vondsten in de ingangspartij van het gebouw binnen cluster 3 kan minder worden gezegd. De context lijkt nogal mager om van een bouwoffer te spreken (er zouden bij deze interpretatie meer volledige vormen verwacht worden). Het per toeval of moedwillig als afval invoegen van de scherven lijkt meer aannemelijk.

Een andere periode die kon worden aangetoond, was de Romeinse fase. Daartoe hoorde een reeds besproken brandrestengraf. Hierin werden drie kleine scherven gevonden. Ze waren allen dunwandig,

Figuur 21: Aardewerk uit spoor 5 (08-KnRo-5-10)

Figuur 22: Aardewerk uit spoor 220 (08-KnRo-220-12+13)

zeker één was handgemaakt en waarschijnlijk niet verbrand, wat wel het geval was voor de twee overige. Een meer nauwkeurige datering kan nog niet worden meegedeeld (de stalen moeten nog voorzien worden van een koolstofdatering).

Gracht 1 kan worden vermeldt als post-middeleeuws. Het meest determinerend hier, is een bruingeel bodemfragment steengoed (16de-18de eeuw). Ook kwam een aanzienlijke hoeveelheid steengoed voor als oppervlaktevondst. Dit is echter niet vreemd daar deze waar vaak samen met de mest op de akkers belandde.

VI.2. ANDERE VONDSTEN

Reeds bij het vooronderzoek doken in proefsleuf II de oude grachten (nu sporen 201, 202 en 203 genoemd) op. In deze proefsleuf, helemaal tegen de schuin lopende noordgrens van de site (NW-ZO), kwam tevens een fragment van een Romeinse dakpan aan het licht.

Een tweede, meer opmerkelijke vondst die hier gemeld kan worden is een kuil met een deel van een soldatenuitrusting (spoor 210) die als een depot gracht 203 verstoort. Alle voorwerpen die dit bevatte zijn reeds in het proefsleuvenonderzoek naar boven gehaald. Bij het opschaven bleek de kuil, met een afmetingen van 35cm op 75cm in het vlak, slechts één tot twee centimeters in diepte over te blijven. De voorwerpen die zich hierin bevonden behoren tot de uitrusting van een soldaat. Het betreft een zwaar beschadigde en door roest aangetaste helm en een gasmasker. Binnenin de helm zijn drie van de vier metalen gespen voor de aansluiting van het binnenwerk of de riemen bevestigd. Vooraan langs de buitenkant zijn twee kleine metalen knopjes te zien. De voorkant van de helm is meer uitgesproken en korter dan de achterkant. Daarnaast zijn er nog een aantal kleinere metalen objecten gevonden, zoals individuele gespen en haakjes die deel uitmaakten van de kuilvulling. Nergens zijn

Figuur 23: Helm uit de Tweede Wereldoorlog gevonden in spoor 210

Figuur 24: Gasmasker uit de Tweede Wereldoorlog gevonden in spoor 210

menselijke resten of andere sporen van een soldaat teruggevonden, wat doet vermoeden dat de voorwerpen daar gedropt zijn.

Een expertise door het 'In Flanders Fields-museum' (Ieper) leerde dat de uitrusting uit de Tweede Wereldoorlog stamde. Een eerste argument dat ze aanhalen is de dikte van de ringen van het gasmasker, deze zijn namelijk te dik om uit de Eerste Wereldoorlog te dateren. De helm was moeilijker determineerbaar. Het idee was dat het om een Belgisch exemplaar ging, hoewel hij op het eerste zicht te weinig bol leek. Een oplossing werd geleverd door de Belgische tank- of motordivisie. Deze eenheden hadden wél een helm met een kortere voorkant die bovendien voorzien was van lederen bekleding (wat de metalen knopjes verklaart). Opmerkelijk is verder dat deze uitrusting waarschijnlijk aan een gebeurtenis te koppelen is, namelijk de zware gevechten die op 24 en 25 mei 1940 plaatsvonden in de buurt van Ursel (mededeling ROGER VERBEKE).

Concluderend kan men stellen dat de niet bijzonder grote hoeveelheid ceramiek op deze site occupatie in de late ijzertijd/vroeg-Romeinse tijd verraadt. De schaarse niet-ceramische vondsten bieden geen nieuwe inzichten in de bewoningsgeschiedenis van dit terrein.

VII. Synthese en interpretatie

Binnen dit hoofdstuk zullen we proberen om aan de hand van de archeologische feiten tot een interpretatie te komen voor de site. Naast deze nieuwe informatie zal ook de hand worden gelegd op gegevens uit de opgravingen die door Prof. Dr. Jean Bourgeois en z'n team (BOURGEOIS *et al.* 1989; BOURGEOIS 1998) enkele honderden meters ten noorden werden uitgevoerd, gedurende de tweede helft van de jaren tachtig. Het combineren van de informatie uit beide sites kan een meerwaarde betekenen.

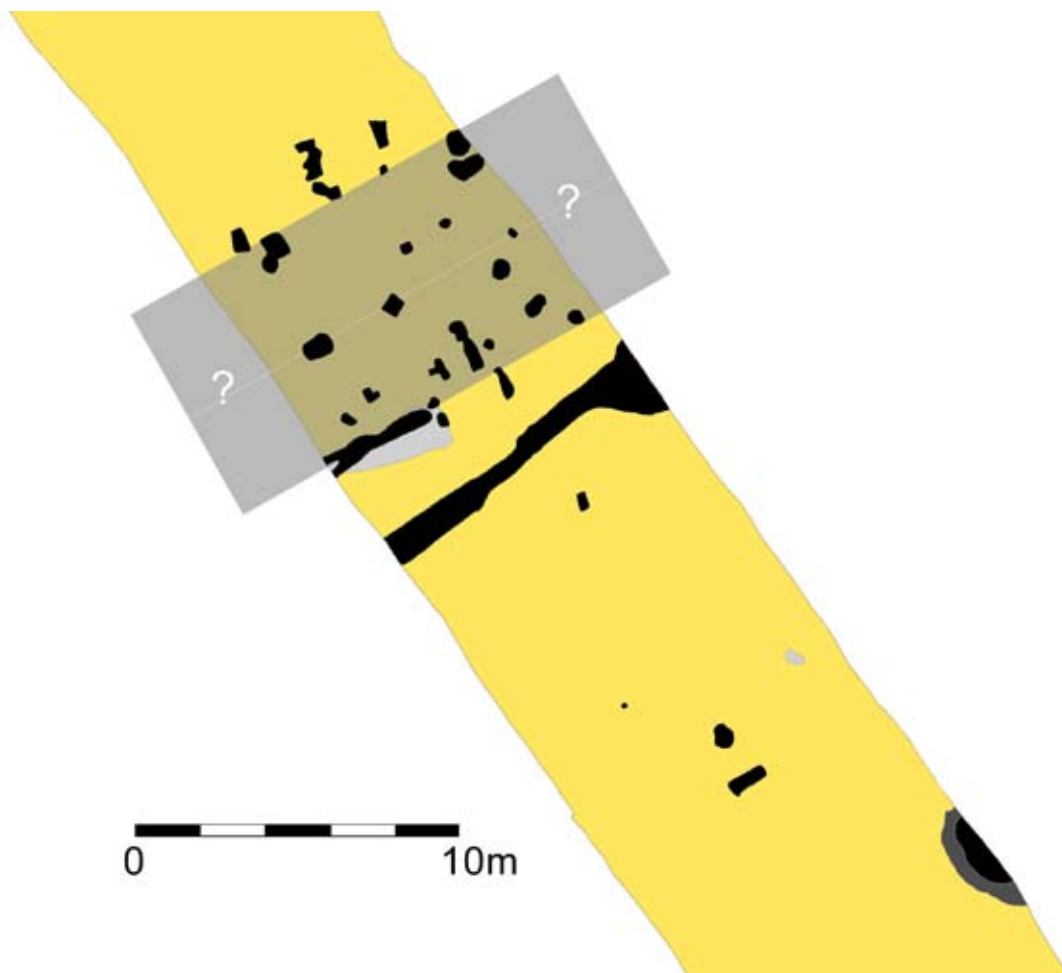
Late ijzertijd

Over de volledige site lopen grachten. Drie evenwijdige kennen een noord-zuid verloop (91, 93, 94). Haaks daarop loopt een dubbele gracht (sporen 5 en 10) van het westen naar het oosten. Halverwege gaat deze één bedding vormen (gracht 201).

Ongeveer evenwijdig met de noord-zuid verlopende gracht is in de westelijke sector van de site een cluster gelegen, cluster 1. Vermoedelijk zijn dit de overblijfselen van een woonzone, mogelijk de rand. Een gebouwplattegrond is er echter niet onmiddellijk in aan te duiden. Deze cluster bevat wel twee spiekers. Een eerste heeft zijden van ongeveer 2,25m. Een tweede spieker ligt enkele meters naar het oosten. Net als de vorige bestaat hij uit vier hoekpalen. Hun onderlinge afstand bedraagt ongeveer 1,4m. In de noordelijke punt van de site werd een tweede palencluster aangesneden. Hier zijn duidelijkere aanwijzingen dat het om een ijzertijdgebouw gaat, maar door de aanwezigheid van slechts weinig paalsporen zijn deze moeilijk hard te maken. Twee diepe palen fungeerden mogelijk als nokpalen. Parallel aan de lijn die deze sporen vormen, is een ingangspartij gelegen met een breedte van 1,4m. De te reconstrueren lengte bedraagt 9,5m. Tegenover de ingang liggen twee paalsporen op een afstand van 5,5 a 6m. Deze afmetingen, evenals zware nokpalen en ingang, steunen de stelling dat het gaat om de resten van een plattegrond (verwant) aan type Haps. Duidelijker is een mogelijke gebouwplattegrond binnen cluster 3, die gevonden werd binnen vlak 2, in het zuidoosten van het opgravingsvlak en een NO-ZW-oriëntatie heeft. Dit komt min of meer overeen met de loop van de gracht (201) ten noorden van de zone en met de oriëntatie van de nok en ingang binnen cluster 2. Twee tegenoverliggende ingangspartijen, twee lange wanden en een middenstaander lijken doorslaggevende sporen om de zone als gebouwplattegrond te interpreteren. De breedte bedraagt waarschijnlijk 5 tot 6m terwijl de langst bewaarde zijde 8,15m meet, maar wellicht eerder 9 à 10m bedroeg. Door verstoringen of de mogelijkheid dat de lange zijde niet de representatie is van de buitenwand, is de oorspronkelijke lengte niet meer af te lezen. Deze gebouwplattegrond vertoont een mogelijke verwantschap aan het bouwtype Haps. Bovendien is er een overeenkomst met een plattegrond die werd gevonden bij het opvolgen van het Aquafinracé te Knesselare door de KLAD (HOORNE *et al.* 2005: 166, HOORNE *et al.* 2006a; HOORNE *et al.* 2006b; HOORNE *et al.* 2007a; HOORNE *et al.* 2007b). Ten noorden van deze plattegrond is een vijfpalige spieker te vinden waarvan de hoekpalen op een afstand van 2,10m van elkaar staan.

Aldus wordt een beeld verkregen van waarschijnlijk twee, misschien zelfs drie al dan niet gelijktijdige late ijzertijd erven die gelegen zijn binnen een door verschillende grachten gestructureerd landschap. Interessant is verder het gegeven dat cluster 2 en 3 dezelfde oriëntatie lijken te hebben. Ook de spiekers uit cluster 1 kennen eenzelfde richting. Verschillende lijnen binnen deze cluster lijken dan weer haaks te staan op cluster 2 en 3. Cluster 1 en 3 liggen parallel aan een gracht.

Afgaande op de beperkte ceramiek en de lage concentratie van importwaar of luxeceramiek kan worden verondersteld dat het hier ging om een gemeenschap die in grote mate zelfvoorzienend was.

Figuur 25: Grondplan van een vermoedelijke gebouwplattegrond, gevonden op het Aquafin tracé Aalter-Knesselare fase 1A (HOORNE *et al.* 2005: 66)

Binnen de tijdsgeest van de periode zouden ze leven van landbouw en veeteelt. Bij deze interpretatie is het ontbreken van (afval)kuilen, leemontginningsputten of (een) waterput(en) echter zeer opmerkelijk. Mogelijk liggen deze buiten het opgravingsvlak.

Een ceramiekconcentratie op de noordelijke oever van gracht 10, net voor de overgang naar gracht 201, is mogelijk een uiting van een rituele depositie. Opmerkelijk is bovendien dat het ondermeer vormen met een S-profiel betreft, een vorm die elders in gelijkaardige contexten werd aangetroffen. Toch kunnen andere hypothesen als een afvaldump of een verstrooide grafcontext niet worden uitgesloten. Wanneer het beeld van één of verschillende verspreide erven binnen een gestructureerd landschap naast de opgravingen van Prof. Dr. Jean Bourgeois worden gelegd (BOURGEOIS *et al.* 1989; BOURGEOIS 1998) kan eventueel een aanvullend beeld worden verkregen. Tijdens deze opgraving werd een funeraire zone aangetroffen uit de late ijzertijd.

Opmerkelijk binnen deze context is bovendien een profetie van LANGOHR & PIETERS (BOURGEOIS *et al.* 1989: 62). Zij berekenden aan de hand van bodemkundige parameters dat de gebruikers van deze funeraire zone tussen 400 en 1000 meter naar het zuiden gezocht moesten worden. De afstand met de percelen die werden aangesneden bij dit jongste project bevinden zich ruim 200m zuidelijker, wat dus een stuk dichter is dan voorspeld. Als belangrijke noten geldt verder dat de tussenliggende terreinen voorlopig verstoken bleven van onderzoek en dat daar evengoed nog verschillende structuren (hetzij gebouwplattegronden, hetzij funeraire zones) bewaard kunnen zijn. Ook is er geen bewijs, met

uitzondering van relatieve dateringen, dat beide sites gelijktijdig zijn. Toch kan geoordeeld worden dat de vierhoekstructuren waarschijnlijk chronologisch voor de plattegronden te dateren zijn.

Van iets latere datum zijn echter 68 crematiegraven die werden gevonden binnen en rond deze *enclosures*. De datering van ca. 100 v.C. tot 50 n.C. (BOURGEOIS *et al.* 1991: 67) lijken wel aan te sluiten bij de voorlopige datering (aan de hand van de ceramiek) van de site onderzocht in 2008. Het is dan ook mogelijk dat de overledenen van deze rurale nederzetting op dit grafveld bijgezet werden, maar dit is allesbehalve hard te maken.

Andere perioden

Tijdens de Romeinse fase werd een brandrestengraf geplaatst aan de noordelijke sleufwand. Nauwkeuriger dan 'Romeins' kon dit spoor niet worden gedateerd. Er kunnen twee mogelijke verklaringen voor de ligging van het graf worden genoemd. Een eerste stelt dat het gaat om een context die deel uitmaakt van een groter grafveld dat buiten het opgravingsvlak zit. Anderzijds is het niet ondenkbaar dat het een geïsoleerd graf betreft. Dergelijke contexten zijn ondermeer gekend van het Aquafinracé Aalter-Brug – Knesselare fase 1A (HOORNE *et al.* 2006a; HOORNE *et al.* 2006b) en talrijke andere sites in zandig Vlaanderen (DE CLERCQ 2000). Het toont echter nog maar eens dat dit landschap ook tijdens de Romeinse periode nog relatief dicht bewoond was.

De belangrijkste post-middeleeuwse sporen worden gevormd door verschillende lange en korte grachten. Mogelijk maakten ze deel uit van een perceleringssysteem.

VIII. Conclusie

De opgraving op de site te Ursel – Rozestraat, gedurende oktober, november en december van 2008, heeft een aantal interessante resultaten opgeleverd.

De aanwezigheid van verschillende grachten die in verband staan met drie palenclusters kan als de belangrijkste ontdekking worden meegegeven. Interessant daarbij is dat twee gebouwplattegronden konden worden geïdentificeerd binnen deze clusters, wat de kennis van de nederzettingstradities in zandig Vlaanderen, zeker binnen deze microregio rondom de cuesta, gedurende de late ijzertijd opnieuw een tikkeltje kan uitbreiden. Ook een Romeins brandrestengraf werd aangesneden en gedocumenteerd.

Zo werd via deze opgraving nog maar eens bewezen dat de regio Aalter – Knesselare tijdens de ijzertijd en de Romeinse periode een relatief dense bewoning kende.

Interessant was verder een begraven soldatenuitrusting die waarschijnlijk een stille getuige is van een woelig mei 1940, in de omgeving van Ursel.

Voor het mogelijk maken van dit project willen we daarom nogmaals bouwheer Luc Saelens (LS-Construct b.v.b.a. en Saelens Promotie b.v.b.a.) danken.

Bibliografie

- AMERYCKX J.B., VERHEYE W & VERMEIRE R., 1995. *Bodemkunde. Bodemvorming, Bodemeigenschappen, De bodems van België, Bodembehoud en –degradatie, Bodembeleid en bodempolitiek*. Gent.
- BOURGEOIS J., VANMOERKERKE J., SEMEY J. & HEIM J., 1989. *Ussel. Rapport provisoire des fouilles 1986-87. Tombelle de l'âge du bronze et monuments avec nécropole de l'âge du fer*. (=Scholae Archaeologicae 11)
- BOURGEOIS J. & ROMMELAERE J., 1991. Bijdrage tot de kennis van het Meetjesland in de metaaltijden. De opgravingen te Ussel (1985-1989) en Aalter (1989-1990). *Appeltjes van het Meetjesland* 42: 59-88.
- BOURGEOIS J., 1998. La nécropole Laténienne et Gallo-Romaine d'Ussel-Rozestraat (Flandre Orientale – Belgique). *Revue archéologique de Picardie* 1/2: 111-125.
- BOURGEOIS J., BUNGENEERS J., DELCOURT A. & BAES R., 1987. *Fouilles à Vinderhout-Molenbrug 1985-1986: occupation mésolithique, habitat du second âge du fer et de l'époque romaine*. (=Scholae Archaeologicae 8)
- BOURGEOIS J. & CHERRETÉ B., 2004. Evolution of burial places in western Flanders in the Bronze and Iron Age. In: SMEJDA L. & TUREK J., 2004. *Spatial analysis of funerary areas*. Plzen: 94-102.
- BUNGENEERS J., ROMMELAERE J., DELCOURT A. & DE GEYTER G., 1987. *Excavations at Ussel (East Flanders) 1985-1986: prehistoric occupation and Roman cemetery*. (=Scholae Archaeologicae 7)
- DE CLERCQ W. & THOEN H., 1998. Enkele aspecten van de Gallo-Romeinse samenleving in het Meetjesland. Status quaestionis en recent Romeins archeologisch onderzoek in het gebied ten NW van Gent. In: *Vriendenboek L. Stockman*, Aalter: 51-62.
- DE CLERCQ W., 2000. Een blik op een decennium archeologisch onderzoek op Gallo-Romeinse vindplaatsen in Oost-Vlaanderen. Opnieuw een decennium Oost-Vlaamse archeologie: terug- en vooruitblik. *Themanummer VOB-Info* 52: 35-47.
- DE CLERCQ W., ERVYNCK A., LENTACKER A., MORTIER S., TENCY H. & VAN STRYDONCK M., 2005. De protohistorische periode uit de opgravingen te Aalter, industrieterrein Langevoorde. Profane en rituele aspecten uit de Late IJzertijd. In: *Lunula. Archaeologia protohistorica* XIII: 125-134.
- DE CLERCQ W., HOORNE J. & VANHEE D., 2006a. Knesselare: Gallo-Romeinse nederzetting en versterking te Knesselare-Kouter. Jaarverslag van de provincie Oost-Vlaanderen. *Monumentenzorg en cultuurpatrimonium* 2005: 170-174.
- DE CLERCQ W., HOORNE J. & VANHEE D., 2006b. Boeren en krijgers op het Menapische platteland. Een inheemse nederzetting en een versterking te Knesselare-Kouter. *Romeinendag*. Gent 06-05-2006: 27-36.
- DE CLERCQ W., DERU X. & MORTIER S., 2007a. Un ensemble Augusto-Tibérien découvert à Aalter (Flandre orientale, Belgique) et les premières importations de céramique Gallo-Belge dans le nord de la Civitas Menapiorum. *SFECAG, Actes du Congrès de Langres*, Marseille: 501-506.
- DE CLERCQ W., HOORNE J. & VANHEE D., 2007b. Een versterking te Knesselare - Kouter: Opgravingscampagne 2006 (Oost-Vlaanderen). *Romeinendag*. Namen 21-04-2007: 95-98.
- DE CLERCQ W., HOORNE J. & VANHEE D., in voorbereiding. *Archeologisch onderzoek Knesselare – Kouter*. (=KLAD-rapport)
- DE VOS A., STOCKMAN L., VANDEVEIRE J. & DEVOS M., 2008. Meetjeslandse Toponiemen tot 1600. Deel II; *Band 4 Ussel*. Stichting Achiël De Vos.

GERRITSEN F., 2003. *Local identities. Landscape and community in the late prehistoric Meuse-Demer-Scheldt Region*. (=Amsterdam Archaeological Studies 9)

HOORNE J., EGGERMONT N., DECORTE J. & VANHEE D., 2005. Knesselare. Archeologische begeleiding van het Aquafinracé Knesselare – Aalter-brug. *Jaarverslag van de provincie Oost-Vlaanderen. Monumentenzorg en cultuuratrimonium 2005*: 166-169.

HOORNE J., VANHEE D., EGGERMONT N. & DECORTE J., 2006a. *Archeologische opvolging Aquafinracé Aalter Brug – Knesselare fase 1 A*. (=KLAD-rapport 1)

HOORNE J., VANHEE D., EGGERMONT N. & DECORTE J., 2006b. Dwars door het Romeinse landschap. Resten van een nederzetting, akkersystemen en begravingen op het Aquafinracé Aalter Brug – Knesselare. *Romeinendag*, Gent 06-05-2006: 41-48.

HOORNE J. & DE CLERCQ W., 2008. Een blik op het laat La Tène-landschap: perceleringssysteem en nederzettingssporen uit de 1ste eeuw v.Chr. te Wielsbeke – Vaartstraat (West-Vlaanderen, België). In: *Lunula. Archaeologia Protohistorica XVI*: 135-140.

HOORNE J., DE CLERCQ W., & VERBRUGGE A., 2006. *Archeologisch onderzoek Aalter – Loveldlaan*. (=KLAD-rapport 5)

HOORNE J. & VANHEE D., 2007a. Sporen uit de Metaaltijden op het Aquafintraject Knesselare - Aalter-Brug fase 1 (provincie Oost-Vlaanderen). *Lunula. Archaeologia protohistorica XV*: 131-134.

HOORNE J. & VANHEE D., 2007b. Nederzettingssporen uit de Vroeg La Tène-periode en andere vondsten uit de Metaaltijden op het Aquafinracé te Knesselare (provincie Oost-Vlaanderen). *Lunula. Archaeologia protohistorica XV*: 147-154.

HOORNE J. & VANHEE D., 2007c. Romeinse resten op het Aquafinracé Knesselare - Aalter-Brug fase 1B en 2. *Romeinendag*. Namen 21-04-2007: 111-115.

THOEN H. & SAS K., 1992. *Voorlopig verslag van de opgravingen te Knesselare-Flabbaert 1992. Interimrapport tweede opgravingscampagne* (Onuitgegeven). Universiteit Gent, Gent.

VERBEKE C., DELARUELLE S. & BUNGENEES J., 2004. *Verloren voorwerpen. Archeologisch onderzoek op het HSL-traject in de provincie Antwerpen*, Antwerpen.